DISPUTATIO INAUGURALIS
DE

CLAUSULIS CONCESSIONUM PRINCIPUM,

QUAM

CHRISTO AUSPICE

EX DECRETO ET AUCTORITATE MAGNIFICI AC NOBILISSIMI IN ILLUSTRI JULIA JCTORUM ORDINIS

SUB PRÆSIDIO

VIRI

NOBILISSIMI AC CONSULTISSIMI

DN. GEORGII ENGELBRECHTI,

JCTI, JURIS PROFESSORIS ORDINARII, HODIEQUE FACULTATIS JURIDICÆ DECANI,

FAUTORIS ATQUE PROMOTORIS SUI PLURIMUM OBSERVANDI,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN UTROQUE IURE HONORES, PRIVILEGIA ATQUE INSIGNIA DOCTORALIA RITE CONSEQUENDI,

PUBLICAE DISQUISITIONI EXHIBET

ANTONIUS JULIUS BUSMANNUS,

HANNOVERANUS.

IN NOVI JULEI AUDITORIO MAJORI
Ad diem Maji
HORIS ANTE ET POMERIDIANIS.

HELMESTADII,
Typis HENRICI DAVIDIS MULLERI, Acad. Typ.
M DC LXXIIX.

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

DN. JOHANNI FRIDERICO,

DUCI BRUNSVICENSIUM ET LUNEBURGENSIUM,

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO

Disputationem hanc Inauguralem in signum humillimæ subjectionis, cum devota sui, studiorumq; suorum commendatione

humillimè offert & consecrat

SERENITATIS IPSIUS

subjectissimus cliens ac servus

ANTON JULIUS BUSMAN,

DISPUTATIONIS INAUGURALIS De CLAUSULIS CONCESSIONUM PRINCIPUM,

THESIS I.

INter omnes ferè constat, in negotiis civilibus sæpius vel explicationis vel cautelæ vel reservationis gratiâ varios adhiberi loquendi modos, quos Clausulas vocari notum est. Clausula verò derivatur à verbo claudere verschliessen/ beschliessen/ zuthun/ versperren/ pro quo *Martialis* usurpavit cludere, quod ex *lib. 11.* apparet:

Sed mors vocis iter properavit cludere blandè.

Hinc *Cic. 2. Offic. nec ita claudenda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit.* Apud *Ovid.* est claudere opus. Claudere sanguinem penes *Plinium. Horatius* claudere verba pedibus dicit. Claudere agmen *Curtius.* A supino clausum, unde clausa domorum juxta *Lucretium*, venit Clausula, quod vocabulum *Ciceroni Philipp. 13.* extrema cujusque rei pars audit. Add. *Spiegelius in Lexic. jurid. lit. C.* Hinc *Seneca* clausulam imponere vitæ ait, indeque vulgare istud:

Omnia tunc bona sunt, clausula quando bona est.

Ende gut/ alles gut. Sumitur etiam pro extremitate rei, verbi c. Clausulæ nervorum. *Plinius l. 1. C. 45.* Significat quoque verborum circuitus, quibus sententia clauditur, ut illa præclara edicti clausula, quæ vocari solet generalis, clausula epistolæ, sic *Cicero*,

utar eâ clausulâ, quâ soleo, *1. Epist. ad Fam. 2.* Occurrit etiam clausula, quæ idem est ac interpunctio verborum. *Cic. lib. 3. Orat.* Apud JCtos sumitur pro pacto, pro Edicto vel parte Edicti, pro necessitate juris, pro protestatione, item pro termino juris. *Georg. Barschamp. de Clausul. in Jud. usit. Cap. 1. §. 3.* Ubi *§. 5.* clausulam, uti hîc usurpatur, describit, quòd sit *oratio quædam libello vel rescripto ad explicandam vel servandam voluntatem inserta*, sive est conceptio verborum majoris explicationis, cautelæ vel reservationis gratiâ in negotiis civilibus adhibita.

II. Ad vocabulum Concessionum quod attinet, id descendit à verbo concedere, quod generale & idem est, ac permittere, quemadmodum ex *Cicer.* patet, quando ait; *Consules neque concedebant, neque valde repugnabant.* Deinde sumitur pro entweichen/ den Leuten aus den Augen gehen/ ut, *hic video me esse invisam, tempus est concedere*, apud *Terent. in Hecyr.* In *Adelph.* verò legitur concedere de jure suo. Concedere fato & in fatum etiam dicimus pro mori. *Spiegel. in Lex. jurid. lit. C.* Concessio autem idem est, ac permissio, & interdum pro remissione usurpatur, *l. 3. Cod. de bon. libert.* Estque Concessio vel generalis, sub qua omnia continentur, quæ concedens verisimiliter tributurus vel concessurus erat, vel specialis, quæ specialem tantùm producit effectum. Non raro quoque Concessio patientia & conniventia audit *arg. l. 3. in pr. vers. dare ff. de usufruct. l. 1. §. 7. ff. de S. P. R. l. 64. ff. pro soc.* Nec non licentia, quæ Vallæ est *impunita facultas loquendi vel agendi, quæcunque placent:* Indulgentia, quam Canonistæ pro venia usurpant. *Spiegel. in Lex. jurid. l. l.* Interdum sumitur Concessio pro ipso beneficio concesso, vel publico vel privato *l. 17. §. 3. ff. Commod.* & sæpius pro privilegio accipitur: quia benefacit iis, quibus conceditur aliquid contra legem communem; latissimamque admittit interpretationem, non injuriosam tamen. *Lancellotti Conradi Templum omn. jud. pag. m. 323. n. 23. & seq.* Hîc ferè generaliter accipitur pro quavis Indulgentia, privilegio & permissione.

III. Princeps est quasi primum caput, quod aliis præest. In Castris Principes dicebantur, qui in principiis collocati militabant, & in specie apud Romanos Princeps dicitur ipse Imperator.

Rubr.

Rubr. et l. 1. ff. de Constit. Princip. Atque Princeps audit omnis is, quem penes in Republ. est summa potestas, aut saltem, uti hodie loquimur, Superioritas quædam Territorialis.

IV. Post notationem nominis proposita materia venit nunc describenda. Sunt autem Clausulæ concessionum Principum nihil aliud, quàm formulæ & conceptiones verborum in Principum privilegiis & Rescriptis usitatæ.

V. Clausulæ hæ variè dividuntur. I. enim sunt vel generales vel speciales. Generales dicuntur, sub quibus plures species continentur. *l. 14. ff. de instr. vel instrum. leg. Mynsing. ad Instit. §. si generaliter 22. de legat.* Speciales sunt, quæ tantùm certum & à generalitate abstractum quid continent, quales ferè sunt innumeræ. II. sunt vel universales vel singulares. III. vel affirmativæ vel negativæ. Et vel respiciunt clausulæ ipsum concedentem, vel ipsum, cui conceditur aliquid, vel rem, quæ concessa censetur, & modum concedendi, de quibus omnibus in progressu uberius erit agendum.

VI. Quæ verò Personæ tanquam concedentes hîc veniant considerandæ, facilè apparet, nimirum ipsi Principes, quales in nostro Imperio sunt (1) Imperator, qui tanquam caput Imperii præest. *Martin. Laudens. tr. de Principe qu. 173. Dn. Conring. in Diss. de Imp. Rom. Germ. th. 53. Anton. Coleri sect. de Jur. Imp. Germ. sect. 2. Zacharias Vletor de caus. exemt. Imp. Concl. 1.*

VII. (2) Sunt Electores. Vocantur isti decus Imperii, Illustres Principes, in quibus consistit Imperatoriæ gloriæ Celsitudo, columnæ & latebra Imperii per *A. B. tit. ult.* Palmites Imperiales, septem candelabra lucentia in unitate spiritus septiformis. *A. B. in pr.* membra corporis Imperatoris. *A. B. tit. 24.* Oberste und allernechste Glieder des H. Reichs/ Oberste Väter und Rahtgeber der teutschen Nation apud *Hordlederum de causis belli Germ. l. 1. C. 37. p. 292. n. 511.* Quin imò illorum Hoheit und Authorität ist mit eines Römischen Kaysers Gewalt und Hoheit / daher sie auch fliesset / dermassen verbunden / daß eine ohne die andere nicht bestehen kan. Ja daß die höchste Würde der Chur-Fürsten / damit sie vor andern Königen und Potentaten gezieret / eben diese ist / daß sie einen

Römischen Kayser/ dessen Hoheit/ Authorität und Gewalt alle andere übertrifft/ von der auch alle andere herfliessen/ zu wehlen haben/ quemadmodum *Henricus Bruning de variis universit. specieb. th. 10. lit. A.* refert. *Henric. Zöllners de Reg. Rom. elect. concl. 10.* Accedit, quòd Regibus æquiparentur, etiamsi illis desint nomina & insignia regia, qua de re legatur *Petr. Heigius part. 1. qu. jur. tam Civil. quàm Saxon. qu. 4. n. 51.* Idem de Electoribus prædicare possumus, quod Justinus quondam de Lydorum Rege Crœso ait, eum, si non Regiam, Regiæ tamen dignitati proximam egisse vitam. *Lancell. Conradi Templ. omn. jud. p. m. 57. & 58.* Unde Electores Regibus scribunt non Eure Gnaden/ sondern Eure Liebe/ (Vox Gnade inter Illustres Principes aliquam inæqualitatem indicat, vox verò Liebe æqualitatem) nec Ihre Königliche Majest. sondern Königl. Würde/ id quod malè habuit Carolum Regem Sueciæ. *Plurim. Reverend. Dn. Gebh. Theod.* Meier *in discurs. elegant. quondam intra privatos parietes habito de Notit. Reip. Germ. Histor. Polit. part. 3. C. 15. §. 10.*

IIX (3) Occurrunt hic Archiduces, Duces atque Principes Imperii. Inter Principes autem Imperii quidam duplicatam habent dignitatem, qui præter titulum Principis usurpant & habent titulum Ducis, qui Duces vel quoad originem à ducendo exercitu dicti, nostris sunt Hertzogen/ vocabulo Heer/ quod exercitus est, & ziehen/ quod Latinis est ducere, vel quod de Ducatu à Principe supremo est investitus Princeps inferior, sive cui in beneficium regio, quæ Ducatûs nomine veniebat, una cum Superioritate Territoriali concessa. Add. *Matth. Stephan. de jurisd. lib. 2. p. 1. Cap. 6. n. 82. Christoph. Mingius de superiorit. Territ. Cap. 3. Conclus. 34.* Cùm autem sese offerat quædam analogia inter Principes Imperii & Imperatorem, quod ex vulgari axiomate notum est; *Principem in Territorio suo esse Imperatorem, & tantùm*, imò plus *posse in ditione sua, quantùm Imperator in universo Imperio*, facilis erit conjectura, meritò Principem Imperii in Territoriis suis ex plenitudine potestatis concedere posse. *Joh. Limnæus de jur. publ. Imp. Rom. lib. 2. Cap. 9. n. 142. Henric. Bruning. de variis universit. specieb. Concl. 8. lit. b.* Sunt enim Principes & Status Imperii investiti de

Duca-

Ducatibus, Marchionatibus, Landgraviatibus, cum omnibus pertinentiis, nec non juribus superioritatis, mit hoher Landes Fürstl. Obrigkeit / quod factum est translato in Germanos Imperio: tum etenim Caroli M. posteri, cæterique Reges, cumprimis verò Ottones hactenus inaudito exemplo, novas dignitates in Imperium invexerunt, & ipsa Majestatis superioritatisque jura cum aliis communicare cœperunt. *Dn. Conringius de Ducibus & Comitib. Imp. Germ. th. 19. 22. & 25.* At superioritas ista quædam Imperatoria potestas est. Potestatem enim, quam Imperator in Imperio regendo habet, superioritatem Imperialem vocamus, Kayserl. Hoheit. Superioritas igitur Territorialis ex similitudine Superioritatis Imperialis nomen accepit. Hinc etiam hodie singuli Principes proprium habent fiscum, quoniam singuli peculiari alicui reip. præsunt, cùm tamen olim jura fisci Romano jure soli Imperatori competebant, *§. 9. Inst. de usucap. l. 3. Cod. de quadrienn. prescript.* Item crimen læsæ Majestatis plerique JConsulti adversùs Principes hodie committi firmiter statuunt, quemadmodum hoc eleganter deducit Magnificus *Dn. Ludolphus Hugo, ICtus, & Sereniss. Duc. Brunsuic. ac Luneb. Vice-Cancellarius, in doctiss. Disput. de Statu Region. German. Cap. 4. th. 9. 10. & 11. Andr. Knichen in jus Saxon. Cap. 5.*

IX. Inde etiam est, quod Superioritatis jure Principes in suis Territoriis sibi vindicent Regalia, nec solum ea, quæ propriè sunt talia, uti sunt jurisdictio, merum & mixtum Imperium & similia, sed & si quæ alia sint, quæ ex usu recepto pro Regalibus venditantur. *Menoch. de presumpt. 97. præs. n. 27. & seq. lib. 3.* Quinimo & jus famam restituendi, remittendi pœnas capitales, concedendi securitatem & salvum conductum bannitis, inducias moratorias debitoribus, huic universali Territorii juri annexum putatur *arg. l. 1. §. fin. ff. de quæst. l. 1. §. 10. ff. de posthum. l. 10. & t. t. C. de sent. pass. & restit. l. 31. §. 1. ff. de pœn. l. fin. C. qui bon. ced. poss. Rec. Imper. de Anno 1548. sub tit.* von verdorbenen Kauffleuten *vers.* und nachdem sie zu zeit. *Gail. 2. Observ. 26. n. 4.* Succedunt quoque in bonis vacantibus, Iudæos recipiunt, subditos collectant, et jure superioritatis decimas novalium percipiunt, publicum

& li-

& liberum religionis exercitium in sua ditione instituere & (*nisi pacta obstent*) mutare queunt, cujus tamen vi subditos pacificè viventes, ad hanc vel illam religionem amplectendam cogere civili rationi repugnat. *Rec. Imper. de Anno 55. vers.* Unnd damit solcher Fried *& seqq. & vers.* Nachdem aber. Et novissimè in Pacif. Osnabrug. *art. 6. n. 12. his verbis:* demnach solchen ohnmittelbaren (Geist- oder Weltlichen) Ständen *&c. it. n. 13.* Ob zwar der Röm. Keyserl. Majest. das Recht des Religions-*exercitium* zu *reformiren &c.* Eadem quoque ratione jus per vias publicas sui territorii euntes redeuntesque conducendi iis competit; ejusdemque generis est jurisdictio forestalis Fürstl. Obrigkeit in banno ferino ac jure foresti consistens. *Thom. Michael de SS. Cæs. Maj. Cam. ac Stat. Jurisd. Concl. 51.*

X. Vtuntur ergo Principes Imperii juribus Regiis eodem modo, quo superiorem non recognoscentes omnimodè, jure autocratico, & sic dominii, non administrationis aut familiaritatis, non ut vicarii sed ut perpetui Duces. Legatum quoque ut Reges è suo Principatu, in quo plenitudinem potestatis exercent, ad alium Principem de negotiis, quæ ad Principatum suum spectant, emittere possunt. Hinc Caroli V. Imper de Germaniæ Principibus nota est sententia, quando dicere apertè solitus est, *se in aliis Regnis mancipiis & servis, in Germania vero Regibus imperare*: cum quoad jus Principum à Regibus Principes Imperii, ut ex supra jam dictis patet, parum aut nihil fere distent, imo verò plus in Principatibus suis, quam summus Principum in toto, quam vel Rex Poloniæ in universo suo Regno, valeant. *Vnde etiam Majestas Imp. Germ. magis in Principibus, quam in ipso Imperatore posita*, ut Maxim. I. ad Legatum Pontif. prolocutus est. *Guilielm. Brusfius Scotus in Consil. de bello adversus Turcas feliciter gerendo*, scribit, se ut in Italia palatia, & antiquitatum monumenta, in Gallia milites, in Hispania Præsules, in Anglia agricolas, in Polonia nobiles, ita in Germania Principes omni laude & admiratione dignos invenisse. *Joachimus Clasten Syllog. Rer. Quotidian. Concl. 26.*

XI. (4)

XI. (4) Huc pertinent quoque Comites Palatini ſive ſacri Palatii, à palatio ſive ſede Imperatorum dicti *l. un. Cod. de palat. l. 3. Cod. de privil. eorum qui in ſacr. palat. milit.* Landgravii ſive Comites provinciales, dicti ex eo, quòd olim fuerint totius alicujus provinciæ præfecti ſive judices, quorum in Imperio quatuor familiæ reperiuntur, utpote Thuringiæ, Haſſiæ, Alſatiæ & Leuchtenbergenſis. Marchiones ſive Comites Limitanei, à Marchia, cui præſunt, appellati. Marcha vero nihil eſt aliud, quàm limes, in lingua noſtra Marck / unde Gemarckung / Marckſtein. Hinc Marggraffen / die über ein Land Richter ſeynd / das an den Gränzen des Teutſchen Reichs liget / qualis eſt Marchia Brandenburgenſis, quæ in quatuor partes ſecundùm *Iodoc. VVillich. in Tacit. part. 1. C. 10.* dividitur. Burggravii ſive Comites Caſtrenſes, perpetui Caſtellani; Præfecti ſive Judices certi alicujus præſidii atque arcis, einer Beſtung des Reichs / ein Herr ſo eine Beſtung des Teutſchen Landes zu Lehen innen hat / Oberſter Richter der Stadt / qualis eſt Burggraviatus Norimbergenſis, qui pertinet ad Electores & Duces Brandenburgenſes; Magdeburgenſis, qui eſt Saxoniæ Electoris; Burggraviatus item, qui eſt in urbe Imperiali Friedberg und Geilnhauſen / certis nobilium familiis conſtitutus. Comites ſpeciatim ita nominati, à comitando & ſequendo, qui ſacrum Imperatoris comitatum obſervârunt, Reichs-Graffen. De iis autem hîc non eſt ſermo, qui nominantur Salzgräven / Gräven / Gogräven / Centgräven / Holzgräven / Freygräven / qui nullam Territorii ſuperioritatem habent. Denique Barones quaſi Frajones, Banner oder Freyherren. Bar enim pro libero, franco, frey / ledig und loß uſurpatur. Variè iſti hodie appellantur, 1. enim ſunt, qui ſimpliciter dicuntur Freyen. 2. Freyherren. 3. Semper freyen. 4. nude Herren. 5. Barones. 6. Edle Herren. 7. ſimpliciter Edle / ut Edle von Querfurt / vel adjecta demonſtratione der Edle / ut Evert von Werberg / der Edle. *Tob. Paurmeiſter de juriſdict. Imp Rom. lib. 2. Cap. XI. n. 27. & ſeqq. Lancell. Conradi Templ. omn. jud. lib. 1. Cap. 3. 4. 5. 6. Chriſtoph. Beſold. de Comit. & Baronib. Imper. Concl. 8. 9. 10. 11. & 20. Chriſtoph. Mingius de ſuperiorit. territ. Concl. 38.*

XII. Omnes prædicti quoniam ab Imperio cum Regalibus, jurisdictione, ac juribus aliis sunt investiti, vel usu ac possessione legitimè quæsita habent. tam quoad jurisdictionem, quàm reliqua Regalium jura & potestatem Optimatum Imperii, & sic eadem possunt in toto suo territorio, quoad personas & causas, quæ Status Imperii in genere & Principes possunt. Hinc, quod subditos suos attinet, rectè quoque concedendi pollent facultate. Comitem enim esse hodie est Regalis dignitas, uti elegans *Cap. 4. Andreæ Knichen Commentar. in jus Saxon.* ostendit: quò respexit etiam *Guntherus lib.* 1.

—— dubium puer inclute, dici
Rexne, Comesne velis ——
&. mox:
—— Comitemne vocem, Regemne, Ducemne,
Pontificemne magis?

Præsertim autem ii Comites, qui Principali dignitate & gradu sunt decorati, & Gefürstete Graffen appellantur, Principibus Imperii in suis Comitatibus æquiparantur, cujusmodi sunt Comites Habspurgensis, Tirolensis, Hennebergensis, Mompelgardicus, Arnbergensis, Görtzensis: de quo *Rec. Imp.* zu Regenspurg *de Anno 1576.* §. Nachdem auch auff jetzo wehrendem Reichs-Tage *&c. Rec. Imp. de Anno 1495. Rubr.* Wie Chur-Fürsten, Fürsten und Fürstenmessige einander zu Recht fordern sollen/ *& Rubr.* Wie Prälaten/Graffen/Freyherren/*&c. A. 1500. Rubr.* Wie Bürger und Bauren/ *de A. 1548. & 1555. part. 2. tit. 23. & part. 4. tit. 5. §. 1. de A. 1570. §.* Aus besondern. Quando verò hujus vocis nulla in Constitutionibus istis fit mentio, etiam verbo Fürsten unà cum aliis Principibus continentur. *Joh. Limnæus de jur. Publ. Imp. Rom. lib. 4. Cap. n. 92.* Nonnunquam etiam Principes Imperii ab aliis Imperii Principibus Comitatum vel Baronatum per infeudationem acquirunt, & simul dignitatem regalem & jura regalia ei Comitatui vel Baronatui adhærentia consequuntur. *Ioach. Cluten. d. tr. Concl. 20. lit. H.*

XIII. Hæc igitur dicta sufficiant de personis, quæ Principum nomine veniunt, vel saltem Principali dignitate fulgent, ut concedendi potestatem in suis Territoriis exerceant. Quamvis enim

enim Civitates Imperiales itidem gaudeant jure Superioritatis, sive uti jam olim in *Disputat. mea de Censibus*, quam publicè ipse præsidendo habui, *Membr. 4. §. 29.* indigitavi, Land-Ober- und Herrlichkeit/ non verò Fürstl. Obrigkeit/ & licet in suo districtu & territorio jura Principis habeant, vicemque Principis obtineant, de iis tamen hic nihil attinet disserere. Sed præter Principes seculares paucis de Ecclesiasticis agendum.

XIV. Persona autem Ecclesiastica hoc loco est Pontifex sive Papa, de quo nullum existit dubium, quin jura Majestatis exerceat in suis provinciis: significatur verò ista per Pallium, uti videre licet *ex §. 1. Instit. Lancellotti de Recept. & authoritat. Pallij, ibiq; Dn. Ziegler.* Add. quoque *Lancell. Conradi Templ. omn. jud. p. m. 53. n 5.* Dicitur in spiritualibus Imperator, ipsique soli comparatur *C. 6. X. de Major. & obed.* Conf. *Lancellott. Conradi Templ. omn. jud. lib. 2. Cap. 1. §. 1. qu. 1. n. 3. Cardin. Tuschi Concl. 49. lit. P. n. 8. 9.* Sic Papa potest concedere, ut vendantur bona Ecclesiarum tanquam propria pro necessitatibus Ecclesiæ Rom. & sicut Imperator potest auferre rem privati & dare militibus pro præmio *l. 15. §. 2. ff. de Rei V.* ita & Pontifex potest auferre rem unius Ecclesiæ vel clerici, & dare militibus vel alteri, quia secundùm *Tuschum d. Concl. n 24.* dominium rerum particularium est apud particulares, sed dominium Ecclesiarum non est apud Ecclesias, sed apud Papam. Potest quoque de absoluta potestate concessa beneficia revocare in tantum, ut & teste eodem *Tuschio d. lit. n. 33.* Episcopum sine causa deponere valeat, quia potest omnia secundum absolutam suam, non verò ordinariam potestatem. Nam contra Jus Divinum concedere minùs potest, *Cap. 13. X. de Restit. spoliat.* neque contra ordinationem Apostolicam, aut contra Conciliorum decreta, *Concl. 51. n. 6. 7. 8.* Potest tamen super matrimonio contracto in gradu prohibito & non consummato dispensare, & super quo dispensavit, inducere novum impedimentum, seu antiquum sublatum, ac dare licentiam contrahendi cum aliis, *Concl. 54. n. 8.* Et potest etiam Papa infeudare, alienare, concedere dignitates, confirmare itidem ac revocare statuta, tollere & dare jurisdictionem prout ipsi pla-

eet, adeo ut etiam jurisdictionem præscriptam immemorialī tempore revocare ipsi non sit interdictum. *Dn. Casp. Zieglerus ad Institut. Lancellotti lib. 1. tit. 2. §. 4. ad verb. utitur & seqq. Dn. Conringius de Nomotheta th. 71. Christoph.* Meyfisch *tract. de potest. & Jurisd. Imper. th. 2.*

XV. Post Pontificem examinatur Episcopus, qui secundùm gradûs prærogativam in triplici est differentia. Quippe primò Episcopi sive Diœcesani simpliciter ita dicti, qui singulis majoribus districtibus sive civitatibus quoque frequentioribus præsunt. Deinde Archiepiscopi, qui universæ provinciæ plures civitates cum earum Episcopis complectentis inspectionem habent, quique à matrice civitate sive Metropoli appellantur Metropolitani. Denique Patriarchæ sive Primates, qui integræ nationi, in qua plures Provinciæ & Civitates unà cum earum Archiepiscopis & Episcopis continentur, præsident. *t.t. Instit. Lancell. de Episcop. ibiq. Dn. Ziegler.* Episcopus autem in genere legitimè & Canonicè electus postulatusve, confirmatus item & investitus, consecratus denique & ordinatus, licèt quidem plenitudinem potestatis talem, quali pollet Pontifex, non habeat, multa tamen etiam ex concessione Pontificis concedere potest, quod ex jure, vi ac potestate Episcopali cuivis facillimè constat. Istud autem jus consistit in Ordine, Lege Diœcesana, Jurisdictione, Statu denique & dignitate ipsa. *Laurent* Ohm *de jur. Episcop. th. 15. Rittershus. part. n. Nov. Cap. 7. n. 13.* Vi ergò jurisdictionis suæ, quam in tota Diœcesi & qualibet ejus parte fundatam habet, potest Clericorum causas tam Civiles & Criminales, quàm Spirituales audire, per sententiam definire, pœnas decernere, emendas & satisfactiones imponere, Clericos ob crimen, excessum vel defectum cognitum ab officio & dignitate suspendere, imò prorsus removere & deponere; eosdem ex causa restituere, insuper censuram Ecclesiasticam in omnes Diœcesanos Clericos & Laicos per excommunicationem, itemque per interdictum generale & speciale ex justissima ratione exercere, iterumque ab excommunicatione & interdicto reconciliatos absolvere, sicut & à juramento illicitè extorto, sive aliàs præstito ad effectum agendi aut

alium,

alium, nec non de gradibus in matrimonio prohibitis, pariterque de defectibus & irregularitatibus Clericorum dispensare, *Conrad. Rittershus. part. 1. Nov. Cap. 7. n. 45. & seqq. & part. 8. C. 7. n. 7. Regner. Sixtin. Consil. Marp. 10. Vol. 1. n. 16. & 17.* Iisdem juribus Episcopalibus utuntur Principes provinciarum Augustanæ confessioni addictarum, absque concessione Pontificis, per transactionem Passaviensem & subsecutam pacem Religionis. Præsertim cùm Instrumentum Pacis Osnabrügensis hæc Principum jura clarè iterum confirmavit, *artic. 5. §. 1.*

XVI. Omnes igitur enumeratæ personæ jure quodam Majestatico pro ratione suæ potestatis aliquid vel contra vel præter jus in suis Territoriis receptum concedere possunt, & sic ex plenitudine suæ potestatis aliquid agunt. Inde frequens est clausula: *Ex vel de plenitudine potestatis.* Et ne videatur Princeps ad falsa narrata aliquid concessisse, frequens est clausula: *Ex certa scientia, motu proprio, Clausula sola veritate inspecta,* quæ tamen tantùm de illa veritate intelligenda, quæ LL. est conformis. *Gail. 1. Observ. 42. n. 2. & 151. n. 8. Mynsing. 4. Obs. 44.* De istarum Clausularum virtute & effectu infra erit agendum.

XVII. De Personis itaque istis, quæ aliquid concedunt, huc usque egi, jam ad istas erit pergendum, in quas concessio facta, & quæ impetrârunt. Personæ autem istæ Impetrantes hoc loco sunt vel *Illustres vel privatæ.* Illustres sunt Principes Imperii, Duces, Marchiones, Comites, Barones Nobiles ac Civitates Imperiales. *Privatæ vel Ecclesiasticæ vel Seculares*; illæ sunt Ecclesia, Clerici: hæ verò Civitates Municipales, Provinciales, Universitates, Villæ. Milites, Graduati, Vasallus, Emphyteuta, Cives, Incolæ, Filii, Agnati atque Posteri.

XVIII. Ad prædictas personas maximè pertinet *Clausula ob bene meritum.* Concessio enim alia gratiosa, alia propter servitia & benemerita, alia verò ob remunerationem tributa. Quod si enim subditus forsan egregium aliquod factum patravit, tunc isti benefaciendum est. Nam τοὺς ἀγαθοὺς εὖ ποιεῖν, καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρ' ἀνδρὶ σπουδαίῳ, χάρις ὀφειλομένη inquit *Isocrat. ad Demon. de Offic.* Quando igitur v. c. vir pro patria strenuè pugnavit, rempubl.

contra hoſtem optimè defendit, vel aliàs aliquid fecit, ob quod de Principe bene meretur, cùm Deus ipſe obſequia pauca plurimis remunerari ſoleat beneficiis, & inde quilibet naturali obligatione ad remunerandum benefacientibus teneatur juxta *l. 25. §. 11. ff. de hered. pet.* etiam Princeps naturaliter videtur obligatus ad remunerandum: adeo ut cauſa benemeritorum contractui par ſtatuatur, & ſicut contractus, ita privilegium ob benemeritum conceſſum reputatur eſſe reale, & ad heredes tranſitorium, qua de re in Modo & Effectu plura congerentur. *Add. Anton. de Guevara Herolog. Princip. lib. 3 Cap. 51. pag. m. 650. Samuel Pufendorf. Elem. Juriſpr. univerſ. lib. 2. Obſerv. 4. §. 33.*

XIX. Quædam etiam clauſulæ addi ſolent Tertii alicujus gratiâ, qualis eſt *Clauſula ſalvo jure tertij.* Præſervat enim jus alienum, ſive alteri competens, ne lædatur. Quamvis autem regulariter Princeps non præſumatur alteri injuriam inferre, cùm ſit Juſtitiæ non dominus ſed cuſtos, & propter populum ejuſque utilitatem ſecundùm *Cic. 1. Off. Ariſt. 3. Polit. XI. Anton. de Guevara d. tr. lib. 3. C. 6. p. m. 470.* ut proinde Paſtor, qui prò grege excubat, dicatur. Sicut enim Paſtor oves ſuas fovet, ita & Princeps ſuis ſubditis paſtoris vice eſſe, eoſque cunctis in neceſſitatibus tueri adſtringitur. Unde & porro Pater vocatur communis, qui filios placido fovet ſinu, & velut Deus eſt in terris, cui nihil magis proprium quàm humanitas, per quam ſola Dei imitatio ſervatur; interim tamen aliquando, uti in effectu clariùs patebit, jus tertii periclitari videtur, quando contra jus commune alicui, aut aliàs aliquid per privilegium, per mandatum vel per literas conceditur, ex quo facilè tertio injuria enaſci queat. Quinam verò ſit hoc loco tertius, in facili erit dijudicare ex ſequentibus. Sic enim jus tertii verſatur, quando privilegium exemtionis per Principem conceſſum eſt, ex quo onus accreſcit aliis, civibus videlicet. It. ſi quis mittitur in poſſeſſionem ex edicto Divi Adriani, cùm tamen alius poſſideat, unde poſſeſſoris jus in periculo quaſi verſatur. Et quando Princeps bona bannitorum vendita aufert ab emtoribus, & reſtituit bannitis gratiatis, vel per legem univerſalem jus quæſitum, ſcilicet dominium, tollit. Ex quo fundamento hoc

Pr inceps

Princeps facere queat, vid. *Plur. Reverend. Dn. Gebh. Theod.* Mejer *in Analys. sua Pol. ad l. 3. Pol Arist. C. 4.* ubi de summo & absoluto Dominio Principis, quod Moralistæ Dominium Excellentiæ dudum vocârunt, agit *pag. 228. & seq.* Addi *Cardin. Tuschi Concl. 730. lit. P. n. 7. & Concl. 610. n. 2. & 7. Gail. 2. O. 142. n. 10. & seqq.* In feudis quoad legitimationem naturalium Agnatorum versatur jus tertii. Unde communiter statuunt, semper citandum eum, de cujus præjudicio vel interesse agitur *l. 6. Cod. de remiss. pign. ibique Bartol.* neque enim alteri per alterum præjudicari & iniqua conditio inferri debet *l. 74. ff. de R. I.*

XX. Circa res notandum, quod vel res corporales vel incorporales concedantur, verbi gr. feuda Regalia, quæ absolutam & prærogatam nobilitatem habent; varia beneficia, privilegia & statuta, immunitates &c ubi frequens est Clausula: *cum omnibus pertinentiis*, item Clausula: *Omnia & singula*. Interdum quoque solet addi clausula reservatoria, ut concedens sibi quædam reservet. Hæc enim tribuit, ut firmum maneat jus reservatum. *Klock. Vol. 2. Cap. 10. n. 50.* Et Princeps concedens Regalia salvo jure Superioritatis omnem jurisdictionem à se abdicasse non censetur. *Brunnem. Cons. 1. n. 52.* Item circa consensum in oppignorationibus feudorum frequens est Reservatio juris ipsius Principis. In Commissionibus etiam solet addi clausula: *Si vobis constiterit de premissis*, item clausula: *vocatis vocandis*, clausula: *cognita veritate.* Hisce enim clausulis aliqualis modus expediendæ commissionis præscribitur Qui enim ita à Principe delegati sunt, ut commissioni insertæ sint clausulæ, *compellatis, inquiratis, si ita est, si vobis constiterit, vocatis vocandis, cognita veritate, justitia mediante, sicut de jure fuerit, vel quod canonicum ac justum*, figura debent judicii procedere. *Guid. Papa Decis. 70. per tot.*

XXI. Hactenus de Clausulis circa res & personas. Jam de clausulis, quæ ipsum concedendi modum respiciunt. Circa modum concedendi plurimæ solent adhiberi clausulæ, vel enim Princeps simpliciter citra juramentum aliquid concedit, vel juramento, aut saltem clausula sub fide principali adhibita concedit. Porro vel tantum personam suam vel heredes & successores ob-

ligare

ligare voluit; hinc Clausula: *pro se & suis heredibus.* Ad modum etiam concedendi spectant Clausulæ Cassatoriæ & irritantes. Clausula *ex nunc prout tunc*, clausula *summariè & sola veritate inspecta*; Clausula *non obstante*, clausula, *Remota appellatione, remota exceptione*, clausula *ut pro expresso habeatur, cujus specialis fieri debebat mentio*: huc quoque spectat Clausula: *ad Instar.*

XXII. Sed de plerisque clausulis seorsim nonnihil erit agendum. Et quod attinet Clausulam *ex certa scientia & motu proprio*, de hisce nunc primo dicendum. Quando enim Princeps consideratis omnibus circumstantiis tam ratione personæ, cui quid concedit, quàm ratione rei, quæ conceditur, & ratione modi non impulsus alterius importunis precibus aliquid concedit, ex certa scientia & motu proprio concessisse dicitur. At non motũ proprium suggestio & commonefactio alterius impedit, hæc enim, si veritate nitatur, & non sit conjuncta cum importunis sollicitationibus, potius scientiam Principis inducit, quam voluntatem & motum proprium excludit. Potest enim Princeps dici sponte aliquid concedere, licet concessio fiat ad instantiam, modo petitio impetrantis non sit ita comparata, ut princeps potius videatur concessisse, ut se liberet ab ejusmodi precibus & interpellationibus, quam ut petenti benefaciat. *Habnius ad VVesenb. ff. de Constit. Princip. n. 2. Dobbercin, in Repert. jur. lit. C. de Concess.* Hæ clausulæ necessariæ putantur in concedendis Regalibus. Cum enim Regalia, quæ nihil aliud sunt, quam jura Majestatis, soli competant Imperatori, quemadmodum late deducit *Tob. Paurmeister de jurisdict. lib. 1. cap. 4. n. 38. Ioh. Limneus de jur. publ. lib. 2. cap. 2.* hinc etiam inferioribus potestatibus ista nulla ratione competere posse apparet, nisi docere queant, illa à se acquisita esse, vel consuetudine vel præscriptione immemoriali, cum talis præscriptio vim privilegii ac tituli habeat *l. 3. §. 4. ff. de aqua cottid. æst-* vel, etsi quis non acquisiverit per talem consuetudinem præscriptionemve, opus est concessione Imperatoria, quæ tamen simpliciter ita facta non procedit, sed necessario requiritur, ut Imperator concessioni adjiciat clausulam prædictam, *ex certa scientia & motu proprio. Gæden Consil. 3. de auri & argentifod. n. 8. in quæst. an regalia consuetudine acquiri possint.*

XXIII.

XXIII. Cum itaque Regalia instar radiorum solarium secundum Feudistas à Principe separari non possint, salva tamen majestate sive potestate summa Imperatoris atque Imperii Regalia Principibus jure Superioritatis Territorialis per investituram feudalem conceduntur: cumprimis quoniam Principes nihilominus Imperatori sunt & manent subjecti, etiamsi respectu suorum Territoriorum analogam majestatem habeant, *quod in Disputat. mea de Censibus Memb. 4. § 21.* olim latius deduxi; multo magis etiam illi, si forte specialiter fodinas bergwercke bauen / sive partes fodinarum bergtheil/Kuckes/& jus inde percipiendi proventus die Außbeute aliis concedere velint. sub prædicta Clausula conferre tenentur. *Philipp. Matthei Consil. Marp. 27. Vol. 2. n. 47.* Id quod recte observavit Carol. IV. *in Aurea sua Bulla*, quando de metalli fodinis privilegium Regi Bohemiæ aliisque Principibus ac Electoribus concessit isto modo, *tit. 9.* ibi: *Præsenti Constitutione, in perpetuum valitura, statuimus, ac de certa scientia declaramus &c.*

XXIV. Porro in nonnullis negotiis, in quibus licet Princeps præsumatur habere notitiam, tamen necessaria est illa Clausula, *ex certa scientia*, quando nimirum præjudicium tertii versatur, etiamsi Princeps illud scit vel scire potuit. Quin etiam in illis adjicitur, quæ contra statuta & consuetudines conceduntur. Promiscuè verò istis duabus Clausulis *motu proprio & ex certa scientiâ* Principes uti, liquet ex *Lancellotti Conrad. Templ. omn. jud. lib. 1. C. 1. n. 37. Herm. Vultei. Consil. Marp. 19. Vol. 3. n. 64.* Et quamvis Baldus statuat, quod in literis Principis de præjudicio tertii agentibus semper intelligatur clausula *salvo jure tertii*, & Rescriptum contra jus tertii præsumatur de falsitate suspectum, nihilominus tamen, si ei insit clausula *ex certa scientia*, contrarium asserendum esse videtur, præsertim quando alias concessio Principis nihil operaretur. Et debet ipse Pontifex prædictis clausulis uti, si fortè mandet, quod duæ Ecclesiæ uniantur, unde damnum quoddam tertio nasci potest. *Arius Pinelus ad Rubr. Cod. de Rescind. Vendit. part. 1. C. 2. n. 20.*

XXV. In aliis verò negotiis, quæ in præjudicium tertii non tendunt, nec contra statuta & consuetudinem conceduntur, Princeps censetur *ex certa scientia & motu proprio* concessiones lar-

giri, licet hæc clausula eis non insit, modò ante fuerit certificatus de natura negotii *Cap. 28. §. praterea X. de offic. & pot. jud. deleg.* Et præsumitur etiam aliquid concedere *ex certa scientia*, quando Princeps ad informationem magistratus concedit. *Cephal. Cons. 439. n. 41. lib. 1. Andr. Alciat. de præsumt. XI. n. 10 & seq.* Censetur quoq; ex certa scientia Princeps confirmare, si in confirmatione inserat confirmatum integrum; quod etiam extendendum ad eum casum, si inserat substantiam contentorum in confirmato, quia dicitur facere ex certa scientia. Cum quibus clausulis maximam affinitatem habet clausula de plenitudine potestatis. *Francisc. Curtius Cons. 1. fol. 61. Col. 5.* Multa enim sunt, quæ Princeps vi summæ potestatis & jure Superioritatis concedit, cum tamen omne Regnum sit sub eminentiori Regno, h. e. ipsum Deum pro rege longè superiori agnoscere debet, hæc plenitudo potestatis non extenditur ad ea, quæ lædunt pietatem, justitiam & bonos mores, hæc enim ne quidem à nobis fieri posse existimanda sunt *per l. 15. ff. de condit. instit.*

XXVI. Clausulam *non obstante*, requiri dicunt regulariter in abrogando jure civili. *Cardin. Tusc. bi Concl. 348. lit. C. n. 19. & seqq.* Cum etenim Princeps, qui ipse subditis suis condit leges, istis non adstringatur, quoniam nemo superior ipsum ad observantiam legum ab ipso præscriptarum cogere potest secundùm *l. 31. ff. de l.* quamvis à dictamine rationis solutus non dicendus, quà de re olim *in Disput. mea de Fide Cap. 4. th. 4.* egi. Add. *Thom. Michaël de SS. Cæsar. Maj. Cam. ac Stat. jurisd. Concl. 2.* extra dubium tamen est, cum illas pro lubitu etiam iterum tollere posse. Penes quem enim est potestas condendi & præscribendi leges, penes istum quoque est potestas abrogandi. Hoc autem saltem quæritur, anne semper ista clausula requiratur, & resp. distingvendo; utrum Princeps ad publicam utilitatem condat jus novum & commune, per quod derogatur juri antiquo contrario, non facta ejus mentione, & tunc censetur velle illi derogare, absque aliqua clausula, *non obstante*: præsumitur enim recordari juris contrarii, cum omnia jura in scrinio pectoris habere dicatur, ut est textus *in Cap. 1. de Constit. in 6.* an vero Princeps condat jus novum,

vum, per quod derogandum sit consuetudini & statuto: & tunc statuta & consuetudines locorum particularium non intelligitur Princeps tollere, nisi hoc expresse per Clausulam *non obstante* dicat. Quod etiam necessarium est, quando consuetudines & statuta præcedentia sunt derogatoria. *Lancell. Conradi Templ. omn. jud. n. 25. p. 323.* Sufficit tamen, si recitata clausula concepta sit in hæc verba: non obstante aliqua derogatoria, vel prohibitiva, vel in contrarium faciente, non enim necesse est, ut nominatim dicatur, non obstante tali lege, uti tradit *Bartolus in dict. Clausula non obstante circa pr. per text. in l. 22. ff. de leg. 3.*

XXVII. Inferior autem à Principe istam clausulam adhibere in concessionibus nequit, quoniam de reservatis Principi fertur, quemadmodum manifeste ex casibus istis, quos *Lancell. Conradus ex Speculator.* enumerat, elucet *d. tr. lib. 1. Cap. 1. §. 4. p. 308. n. 7. Joan. Franc. Balbus de Præscript. part. 5. p. m. 472. n. 2.* Et quia cum allegata clausula concordat clausula *ex plenitudine potestatis*, videndum, quando & quomodo per istam concessio quædam à Principe fit, præsertim cum ex tali potestate jus ad tertii injuriam immutari possit, publica maxime urgente necessitate, aut evidenti aliqua ratione suadente. *Jacob. Menoch. de A. I. Q. lib. 1. qu. 48. n. 10. & 11. Arius Pinelus ad Rubr. Cod. de R. V. p. 1. Cap. 2. n. 24.* Est tamen nihilominus & manet differentia inter hanc & istas clausulas, non enim uno eodemque modo in Concessionibus adhibentur: dixi namque supra, Clausulas *ex certa scientia & motu proprio* in illis requiri, ubi præjudicium tertii versatur, absque tamen causa, quæ ibi semper præsumitur, justa, nunquam alteri jus per istas auferri; inde fit, ut probatio in contrarium, quòd nimirum nulla justa causa subsit, adversùs ejusmodi concessiones permittatur, secus vero sese res habet in hac Clausula *ex plenitudine potestatis.* Quando enim hac formula usus est Princeps, quæ narrata sunt, ut probentur, vera non esse, nemo admittendus, quod tamen in illis procedit, & nihil huic opponi potest, quo minus concessio suum sortiatur effectum, qua de re infra forsan plura *Dan. Otto Ortng. de jure publ. Imp. Rom. Cap. 8. Tuschi Concl. 670. lit. P n. 2 & Concl 342. n. 2 lit. C.* Pontifices pro hac Clausula usurpant Clausulam *ex authoritate Apostolica. Regner. Sixtin. Consil. Marp. 9. Vol. 1. n. 42. & 45.*

XXIIX. Postquam itaque patet, quomodo & in quibus concessio sit facta sub clausula *ex certa scientia, ex plenitudine potestatis & motu proprio* : nunc porro videndum, an & quomodo concessio sub Clausula *Referente* fiat; sive ex *l. 35. Cod. de Episcop. & Cleric. Ad instar*, qui concessionis modus est magni momenti, cum concessio hoc modo facta ad imitationem ejus, quod jam existit actu, dirigatur, non vero ejus, quod fortean in potentia adhuc est, nisi expressa hac de re Clausula ostendatur. *Cardin. Tusch. Concl. 763. lit. P. per tot.* Solet etiam hic addi Clausula, qua cavetur, ut omnia habeantur pro expressis, perinde ac si specialiter & nominatim expressa essent. Ita in Confirmationibus solet addi, quod omnia ita renovata & confirmata esse debeant, atque si verbis specificè expressa essent. Talis tamen clausula communiter censetur propria concessionum Principum, ut in contractibus vel actibus privatorum nihil censeatur operari. *Ludolph. Schrader Vol. 1. Cons. 1. n. 29. & 607. ibique alleg. Dd.*

XXIX. Hinc sponte suâ fluit, quod in concessionibus clausulæ maxime ad voluntatem concedentis applicandæ, & attendendum, anne aliquid fuerit concessum *sub expressa vel tacita clausula*, videtur enim concedens noluisse, quod non expresit. Quamvis autem alias voluntas tacita, quæ ex actu colligitur, non debeat extendi ultra quam ex ipso actu inferatur; quoniam ea, quæ gerimus voluntariè, non extenduntur ultra quam gerimus *arg. l. 20. Cod. de N. G. ibique Brunnem. n. 2.* nihilominus tamen clausula, quæ de stylo apponi solet, si omittatur, habetur pro apposita secundum stylum; concessum enim hic dicitur, quicquid expressè non reperitur prohibitum. Ita pœna adjecta contractui vel obligationi habet easdem tacitas conditiones, quæ insunt contractui vel obligationi. Et investitura feudalis, vel decimarum aut alterius rei facta, fovet tacitam Clausulam à jure subintellectam, quatenus alii scilicet non fuerint prius investiti. In testamento quoque militis inest tacita clausula, uti est *text. in l. 3. ff. de testam milit.* Atque tacita ista clausula, *salva scilicet summa potestate Principis*, sententiis inesse videtur *l. fin. Cod. de ll.* in juramento sal-

to salva potestate Papæ. Cardin. Tuschi Concl. 305. per tot. lit. C. Quando enim Clausulæ consuetæ omittuntur, habentur semper pro expressis. *August. Barbos. lib. Axiom. 3. Cap. 23. n. 6.* Concessio autem facta sub Clausula insolita, præsumitur facta fraudulenter atque dolosè, solentque iis regulariter usurarii in suis contractibus ad palliandum usuras uti, ne detegantur. *Herm. Vultej. Consil. Marp. 18. Vol. 3. n. 43. & seqq. Petr. Heig. in Quæst. jur. tam Civ. quàm Saxon. 20. part. post. n. 17.*

XXX. Multùm autem refert, utrum privilegia & immunitates fuerint concessæ sub *Clausula pura & simplici*, an *conditionali.* Hinc inspiciendum & considerandum semper est, an vocula *si* in Rescriptis reperiatur, v.c. *si preces veritate nitantur. Oldrad. Consil. 223. n. 3. ver. secundo hoc.* In Commissionen werden die Wort gemeiniglich also gesetzet / wo sich die Sachen dem Bericht nach verhalten / befehlen wir &c. *Martin. Dobberein. in Repert. jur. lit. C. de Clausula, si preces veritate &c. si ita est; si constiterit ita esse; si meruerit, si sit idoneus vel dignus.* Hæ Clausulæ in Concessionibus sanè non sunt abundantes, sed pro salutaribus in certis casibus meritò judicandæ. Adest enim hic conditio, quæ ante perfectionem actûs requirit implementum *l. 42. ff. de condit. & demonstr. l. 213. ff. de V. S.* Quicquid igitur hac ratione concessum est, si conditio ista forsan in effectum nondum deducta, sub contraria censetur non concessum, per regulam, quod datum sub una conditione, censetur sub contraria ademtum *l. 107. in fin. ff. de condit. & demonstr. Andr. Alciat. tr. de præsumt. 3. n. 1. & seqq.* Id quod dilucidè apparet ex *l. 1. Cod. de Instit. & substit.* ibi enim avus maternus ea conditione alicujus filiæ bona sua post mortem arripere concedit, si Anthylli filio nupserit, cùm autem conditioni non paruerit, neque etiam quidquam hìc concessum intelligitur. *Add. t. t. alleg.*

XXXI. Notum insuper, concessiones aliquando fieri ex gratia, nullo habito meritorum respectu, solo titulo lucrativo, vel verò ob remunerationem, & in vim contractus titulo oneroso, aliquo dato vel facto. Et vel *Clausula generalis* vel *specialis* eis adjicitur; quoniam verò generalis fortior est quàm specialis, cum

generalis dispositio omnes comprehendat species, & expressio generis continentis species operetur idem, ac si singulæ species essent expressæ *l. 79. ff. de leg. 3. l. fin. §. 1. ff. de trit. vin. & oleo leg. Cardin. Tuschi Concl. 309. lit. C. Anton. Heisterмann. Consil. Marp. 7. Resp. ad 2. artic. n. 14.* Hinc diligenter inspiciendum, an forte an sub *Clausula generali & universali*, an verò *speciali* concessio facta, & si prius, quo loco generalis Clausula sit apposita. Ita enim in Rescripto Principis, si primò nominatim exprimantur inferioris conditionis homines, postea addatur Clausula generalis, *& alios quoscunque*, ea non nisi æquales vel minores, non autem majores includit. *Tuschus Concl. 309. lit. C. n. 5.* Clausula enim generalis restringitur ad proximè præcedentia per *l. fin. §. 1. ff. de trit. vin. vel oleo leg.* & sequentia regulantur à præcedentibus. *Hermann. Vulteius Consil. Marp. 18. Vol. 3. n. 130.* Quando verò concessio facta est sub Clausula universali simpliciter, nec quicquam speciale præcessit, ista tantum operatur quoad omnia, quantum particularis ad singula. *l. 51. in fin. ff. de admin. tut. l. 65. §. 7. ff. pro soc. l. 25. pr. ff. de usur.* Quod tamen intelligendum de substrata materia, ita, si investituræ feudorum concedantur, licet sub generali Clausula, illæ tamen ad fœminas non sunt extendendæ, sed solùm ad masculos & agnatos spectant, quos Maximilianus in quadam sententia adversùs filiam Principem in ejusmodi lite pronunciatâ vocat Schwerdmagen. *Joh. Oldendorp. Consil. Marp. 5. Vol. 2. n. 93. & seqq.* Interest porrò, an Clausulæ *in principio sive Capite*, an verò *in medio aut fine* positæ sint. Clausula enim in capite posita ad omnia refertur tam præcedentia, si pauca forsan præcesserunt, quàm sequentia, maximè verò quando nulla ratio diversitatis adduci potest. Quemadmodum verò Clausula in fine posita refertur ad omnia præcedentia per *l. 1. in fin. Cod. de liber. præt.* ita & Clausula in medio posita ad præcedentia, non verò ad sequentia est extendenda *Cap. 21. X. de accusat.* Circa Clausulas tamen in fine adjectas probè observandum, an dispositivè vel enunciativè prolatæ sint. Conceditur enim aliquid amplificando vel restringendo, atque ita dispositivè non enunciativè. Videsis *Joann. Gœdd. Consil. Marp. Vol. 3. 28. n. 93. Jacob. Menoch. de Arbitr. Jud. Quæst.*

Quæst. Caf. 64. n. 22. 23. & 24. Regner. Sixtin. Conf. 7. Vol. 3. n. 26. & seq.

XXXII. Quandoquidem etiam in Principis potestate situm est, quocunque modo alicui concessionem dare, vel ad certum tempus, vel perpetuò, nulla temporis circumscriptione facta, quod aliquot ex jure Rom. textibus adductis egregiè probavit *Georg. Acac. Enenkel. Baro l. 2. de privil. C. 1. §. 8.* vel uni tantùm seu certæ personæ, vel etiam pluribus ejusdem generis, Universitatibus nimirum, Civitatibus & corporibus, Zünfften/ Ambt oder Gilden. Ita etiam Princeps summus, cum penes ipsum sit potestas absoluta & perpetua, quam Latini *Majestatem*, Græci κυρίαν ἀρχὴν & κύριον πολίτευμα vocant. *Alber. Gentil. de potestate Reg. absol. discurs. 1. ad l. 1. de Constit. Princip. p. m. 6.* potest sibi ipsi modum ac legem præscribere, ad quam observandam omnino tenetur, cùm nihil naturæ magis consentaneum, nihil dignitati magis conveniens, quàm quæ placuerunt servare. *Richard. Dieteri de summa summi Imper. pot. Concl. 32. Hugo Grotius in Aureo suo libello de J. B. ac P. lib. 1. Cap. 3. n. 16.* Hinc iterum accuratè inquirendum est, utrum concessio facta *ex mera gratia*, an verò *per modum contractus. Georg. Acac. Enenkel Baro d. tr. lib. 3. Cap. 8. Brunnemann. ad tit. de Justinian. Cod. confirm. n. 13.* Inter utrumque enim concedendi modum magna est differentia. Etenim concessio, stans in finibus meræ gratiæ, habetur quidem quoad subditum, quem obstringit, ut lex quædam, non verò quoad concedentem. Nam quemadmodum nec lex ligat ipsum legislatorem secundùm *leg. 31. ff. de LL. leg. pen. ff. de recept. qui arbitr.* sed ejus est tollere legem, cujus fuit condere, & destruere, cujus est concedere: ita etiam concessiones ejusmodi revocari possunt, atque pro ratione sæpius hoc casu sufficere voluntas videtur *l. 1. §. 2. ff. de Constit. Princip. Roland. à Valle in Consil. 13. & si apud me, num. 3. & seqq. l. 3.* Quod tamen secus est in concessionibus factis per modum contractus; in his enim obtinet illud, quod, quæ ab initio sunt voluntatis, post factum fiant necessitatis *l. 11. Cod. de contrah. emt.* & in tantum ejusmodi concessiones validas esse communi Dd. calculo approbatur, ut ne à summo quidem Principe revocari queant. Quod

enim

enim semel placuit, ampliùs displicere non potest. Hoc casu *digna vox est Majestate Regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri. l. 4. Cod. de LL. Felin. ad Cap. 1. X. de Constit. n. 31.* quem laudat *Christinæus Decis. 53. n. 1. Add. Regner. Sixtin. Consil. Marp. 9. Vol. 2. n. 31. & seqq.*

XXXIII. Quoniam vero sæpius contingit, ut circa Concessiones earumque Clausulas dubium oriatur, nec satis constet, an Clausulæ sint conditionales vel puræ, num etiam tacitè concessioni insint, utrum noxiæ & tertio jus quoddam auferre velint; ideo dubium illud ex Clausulis prius tollendum erit, quàm eæ sortiantur effectum.

XXXIV. Dubium autem illud non aliter tolli potest, quàm si obscuritas per interpretationem quandam dissolvatur. Interpretis enim est, obscuritatem, si qua occurrat, declaratione sua tollere. *JCtissimus Dn. Joann. Eichelius in doctiss. dissertat. de Interpretat. LL. Cap. 2.* Non aliter autem interpretatio fieri debet, quàm habita ratione ejus, ad quod is, qui Clausulam protulit, respexit. Is verò hoc loco est Concedens, & suæ concessioni Clausulam inserens, cùm nulla sit certior interpretatio, quàm quæ fit ab ipsamet persona Clausulam concessioni inserere jubente. Vid. *Brunnemann. ad l. 12. §. 1. n. 4. & seqq. Cod. de ll. & Constit. Princip.*

XXXV. Ista interpretatio est triplex (1) Explicativa, (2) Extensiva & (3) Restrictiva. Quarum prima verborum significationi, reliquæ duæ voluntati, menti & rationi concedentis & Clausulam scribere mandantis inserviunt. Explicativæ sive declarativæ locus fit propter ambiguitatem, ubi, quod in Clausulis scriptum ac dictum est, duas pluresque significationes habet differentes. Circa ambiguum verò vel ambivium, quod in ambas ferat vias, distinguendum est, utrum verbum aliquod plures habeat significationes proprias, an verò unam propriam sive naturalem, aliam impropriam. Priori casu sequimur significationem subjectæ materiæ convenientem, *l. 67. ff. de R. J.* Posteriori casu verba sunt intelligenda secundùm propriam significationem. *l. 8. ff. de aur. & arg. leg.* Per extensivam verba extendimus, & producimus ad casus similes, quos concedens in verbis quidem,

dem clausularum non expressit; reipsa tamen & mente comprehendit. *Aristot. 5. Ethic. 14.* Habetque hæc interpretatio locum tantum in communi, non vero in jure singulari *l. 14. 15. 16. ff. de ll.* Per restrictivam interpretationem verba clausularum generalia restringuntur, propterea quod concedens & Clausulam conscribens generaliter quidem locutus sit, minus tamen voluit, quam expressit *Habnius ad VVesenb. tit. de ll. num. 8.*

XXXVI. Jam ergo, ut quis concessiones earumque clausulas recte riteque interpretetur, & ne fiant elusoriæ, ad concedentem est recurrendum. Atque tenendum, quod verba generalia, quæ Princeps ponit in suis concessionibus earumque clausulis, non quis debeat nimis anguste ac strictè interpretari, sed sunt Principum concessiones largissimè interpretandæ, *Jacob. Menoch. de A. I. Q. Cas. 99. n. 13.* ubi addit, quod privilegia, strictam alias interpretationem requirentia, interpretanda sint largè, si à Principe sint concessa, quia qualitas concessionis ex persona concedentis efficit, ut illa dispositio, quæ alioquin strictam reciperet interpretationem, largam tunc admittat, quod ibidem *num. 14. & 15.* exemplo legati illustrat (quod natura sua strictam interpretationem habet) admittentis largissimam interpretationem, si factum sit consanguineis & affinibus. *Hermann. Vultej. Consil. Marp. 16. Vol. 1. n. 64. & 65.*

XXXVII. Concessiones vero earumque clausulæ primitus utiliter factæ, quando incipiunt esse nociferæ, sunt protinus abrogandæ & tollendæ. *Alexand. III. in Cap. 9. X. de Decim.* ubi elegans hac de re exstat casus, & *Baronius VIII.* hoc extendit non solum ad privilegia, sed & ad quæcunque statuta, & per consequens earum clausulas, *Cap. 2. de concess. prabend. in 6.* Atque in universum omnem concessionem vel clausulas ei insertas, cum incipiunt lædere rempubl. quamvis optima ratione initio factæ sint, ut inutiles esse revocandas, corroborat *Ioann. Oldendorp. Consil. Marp. 5. Vol. 1. n. 34.* Etenim concessio facta eique clausulæ insertæ dicuntur præsuppositis terminis habilibus, & subintellecto convenienti modo *l. 41. ff. de procurator. l. 11. §. 1. ff. de muner. & honor.* Inhabiles igitur termini & odiosi in dubio censentur exclusi. Ac in omni

D con-

concesſione & clauſula generali videndum, ut quanto minus fieri poſſit, damnum inferatur concedenti clauſulamque ſcribenti *l. 9. ff. de ſerv.* Conceſſio vero eique annexa clauſula tendens ad præjudicium alterius potius interpretanda, ut ſit ſupperflua, quam ut alteri præjudicet *Scurf. Conſil. 1. n. 45. cum ſeqq. Cent. 3.* Et ſi in aliquâ clauſulâ non concedatur, quod facilius concedendum vel licere videbatur, nec illud concedendum cenſetur, quod difficilius. Vbi vero ſpecialis conceſſio & clauſula requiritur, non ſufficit generalis *Cap. 4. de procurat. in 6.* & conceſſio eique inſerta clauſula ad tempus reſtricta, poſt tempus deneganda videtur *per Cap. 8. X. de procur.* Atque in univerſum omnes concesſiones, iisque annexæ clauſulæ, quæ fiunt per modum privilegii, ſtrictè accipiuntur, quod in tantum extendunt Dd. ut etiam verum ſit, licet concesſiones factæ motu proprio & ex certa ſcientia. *Regner. Sixtin. Conſil. Marp. 9. Vol. 1. n. 12.* Denique illa debet fieri interpretatio, ut concesſio eique inſerta clauſula cum ſupplicatione & petitionis forma, ad quam concesſio eſt impetrata, concordet. Unde & ipſa conceſſio ejuſque clauſulæ tanquam illius partis interpretationem, ſupplementum & declarationem recipiunt *Cap. 6. §. Cæterum X. de fide inſtrum.* Ita concesſio gratiæ & clauſulæ huic inſertæ intelligendæ ſecundum petitionem, omnesque qualitates in petitione expreſſas, utpote, quæ cenſentur in conceſſione ejusque clauſulis repetitæ *l. 1. ibique Bald. C. de div. Reſcript. Herm. Vultej. Conſil. Marp. 21. n. 212. Vol. 3.*

XXXIIX. Circa dubias clauſulas vero hæc potisſimum univerſalia ſunt obſervanda: ſcilicet, ut in dubio intelligantur adſcriptæ ſine præjudicio & ſalvo jure tertii, contra ſcribentem quidem latè interpretandæ, contra tertium ſtrictè *l. 3. ff. de Conſtit. Princip.* neque porrò eas latè interpretamur contra jus commune.

XXXIX. Huc uſque conſideratum, quomodo Concesſiones & in quibus cauſis iſtarum clauſulæ adhibeantur. Nunc porro effectus ſingularum Clauſularum in Concesſionibus appoſitarum examinandus eſt. Quinam vero iſte ſit, ex dictis facillimum erit judicare, ſi modo attendas, inque memoriam revoces.

voces, quanta sit energia atque virtus Clausularum à personis privatis in libellis, aliisque negotiis adjectarum. Quod si itaque insignis istarum sit effectus, adeo ut & cum juramento nonnunquam pari ambulare passu dicantur, quod ex ista Clausula, quæ præter promissionem sub fide adjecta est, nimirum in der allerbesten form / so das immer in Geistlichen und Weltlichen Rechten / oder sonsten am bestendigsten und kräfftigsten beschehen kan / soll oder mag / oder / wie ewiges Recht / gewonheit und herkommen ist / maximè elucet, prout hoc cum *Bartolo in l. 22. n. 15. ff. de leg. 3. aliisque* confirmat *Herm. Vultej. Consil. Marp. 17. n. 105. & seq. Vol. 1. Eberhard. Speckhan. Quæst. jur. Centur. 1. Quæst. 4.* facitque ista Clausula, actum valere, quomodocunque potest, firmatque, etiamsi nullus & invalidus existimetur *Cap. 1. X. de transact.* Et clausula illa, gantz freyes gemühts / ohngezwungen / omnem omnino exceptionem erroris, læsionis & quascunque alias tollit. *Cravetta Consil. 643. n. 4. & Cons. 846. n. 48.*

XL. Ita etiam, licet per Clausulam illam, quæ quotidiè ponitur in instrumentis venditionum, *Titius vendidit, dedit tradiditque Sejo emtori talem fundum*, setzet ihn hiemit in krafft dieses kauffbrieffes in eine stille und geruhliche gewehr &c non probetur aliqua translatio, sed detur tantum emtori licentia à venditore possessionem propria autoritate capiendi, tamen si venditor in instrumento venditionis per clausulam quandam confiteatur & constituat, se fundum venditum emtoris nomine possidere, translata est possessio fictè, & per constitutum possessorium in emtorem. Et sic venditor liberatus est à tradendo, & actione ad rem tradendam non tenetur, quia statim rem tradidisse dicitur, emtor tamen potest rei vindicationem, Publicianam vel interdictum uti possidetis contra venditorem, aliosque rei emtæ possessores, intentare. *Iacob Menoch de Adipisc. retin. & recuper. possess. p. m. 124. n. 36. & seq. Çardin. Tuschi Concl. 294. lit. C. per. tot.* Huc etiam spectat, si quis pro administratione justitiæ in libello hanc clausulam addat, *peto mihi jus & justitiam administrari*, illius tanta est virtus, ut tunc à parte litigante judici quasi præscribatur, quod supplere id quod deest, & officium suum ultra id, quod

petitum est (modo natura & indoles actionis institutæ id exigat) impertiri teneatur. *Gail.1. O.108.n.7. Martin.Dobbercin in Repert.jur. lit.C.p.39. Cunrad.Rittershus. in Exposit. Nov. part 9. Cap.3. n.3.* Pari ratione per *Clausulam codicillarem* à personis privatis testamento adjectam institutiones heredum in vim fideicommissi ab intestato conservari, ita ut heredes scripti virtute illius clausulæ per indirectum bona hereditaria consequantur, quæ directò ob testamenti nullitatem consequi non potuissent, communis fertur Dd. assertio. *Gail.2. O.114. n.1 & 2. Brunnemann. ad l. ult. §.1. & 2. Cod. de Codicill.*

XLI. Ex prædictis liquidum est, Clausularum privatorum instrumentis insertarum maximam esse vim, & quidem tantam, ut & interdum tertio præjudicium afferre videantur, quod pluribus Clausularum exemplis, si temporis instituti que ratio id pateretur, demonstrare possem. Multo ergo magis personæ publicæ in dictis atque factis, maxime verò in Concessionibus, clausulas quasdam, etiam cum præjudicio tertii. adjicere ex justa ratione valent. Cum autem variæ sint eò pertinentes clausulæ, lubet nunc in specie de earum effectu aliquid proferre.

XLII. Et ut primò repetam clausulam ex vel *de plenitudine potestatis*, hujus effectum multi negant, ut potius censeatur ex stylo curiæ apposita, quam ut peculiare quid operetur. *Frantzk. lib. 3. Var. Resol. p. 104.* Omnis tamen effectus ei denegari non potest; quod si enim Imperator, cujus in Imperio Rom. German. proprium est, munificentiam & liberalitatem exercere *l. pen. Cod. de don. inter vir. & ux.* jura regia, jurisdictiones & feuda de plenitudine potestatis concedat, quod etiam salva Majestate Imperii fieri potest, quemadmodum hoc *Andr. Knichen. Commentar. in jus Saxon. verb. Duc. Saxon. Cap. 1.* eleganter deducit, & *Ioh. Nordermann. de jure Principatus Concl. XI. & seq. Georg. Christoph.* Meysisch *de pot. & jurisd. Imp. th. 7.* istius tantus est effectus, ut ii, in quos hæc jura concessione & investitura translata sunt, tuto ista usurpare, & aliis rursus concedere queant, adeo ut nihil contra istam concessionem possit opponi. *Cardin. Tusc. bi Concl. 542.*

lit. C

lit. C. n. 2. Ut enim radii solis non possunt ab eo separari, quamvis longè lateque spargantur & emittantur, ita & illa Majestas, licet radios dignitatis suæ per universum Imperium variè spargat, tamen lucere & splendere non desinit. Cum autem Principes Imperii juribus Regalibus eodem modo, quo superiorem non recognoscentes utantùr, siquidem eo ipso, quo Ducalis titulus illis confertur, tribuitur Regalis & omnigena potestas, ideo etiam assumunt notam phrasin *Nos Dei Gratia. Richardus Dieteri de summ. summi Imperii pot. Concl. 12.* Utunturque Principes nostri *Clausula plenitudinis potestatis*, possuntque Notarios creare, legitimare spurios, nobilitare & similia exercere in suis Territoriis.

XLIII. In specie verò plenitudinis potestatis effectus in Imperatore est, ut non solùm ipsi competat jus primariarum precum, cujus vigore in quolibet monasterio, ut & in omnibus Cathedralibus & collegiatis Ecclesiis unam ad beneficium Ecclesiasticum personam præsentandi potestatem habet, dummodo decedente Augustanæ Conf. addicto in ejus religionis Episcopatibus Aug. Conf. addictus; in mixtis verò ex utraque religione seu Episcopatibus, seu aliis locis immediatis non alius, nisi consors religionis, cujus beneficium est vacans, præsentetur, & primariis precibus fruatur; *Instrum. Pac. Osnabrug. art. 5. §. 5.* verùm etiam aliis concedere possit, ita ut perinde istud jus ac Imperator absque contradictione exercere valeant. Ita refert *Goldastus tom. 1. Constit. Imper. p. 375.* Wenceslaum jus primariarum precum per diœcesin Spirensem & Wormatiensem concessisse Ruperto Seniori, Comiti Palatino Electori *Add. Petr. Syring. de Pac. Relig. Concl. 31.* Et memini me observâsse Regiomonti in Prussia, cùm ibi studiorum causâ degerem, Electorem Brandeburgicum istud jus etiam in prædicti oppidi Cathedrali Ecclesia exercere, non quidem ex concessione Imperatoris, sed quia ibi absolutus est Princeps, & propterea Majestatis jura habet, vel quocunque alio nomine. Sunt forsan etiam alii Principes, quibus competit istud jus vel ex concessione vel immemoriali præscriptione. Jus enim illud non est regale, nec statim sunt Principes aut Imperii Status, qui illud habent: cùm exempli gratiâ Decanus Capituli Brunsvicensis istud etiam in Ecclesia Cathedrali Brunsvicens. exerceat. Maxima

 verò

verò est differentia inter jus primariarum precum, quod Imperator habet, & quod aliis competit; illud enim excellentius est, & jure proprio competit, & cum additamento in Imperio dicitur, hoc saltem in certis & determinatis Ecclesiis Principes, qui ex concessione aut alio nomine habent, exercent. Investitura autem der Fahnlehn (quæ fit per apprehensionem vexillorum, in quibus insignia Principatus, qui confertur, depicta sunt) vigore *Aureæ B. Car. IV. tit. 5.* soli competit Imperat. *in verb. quorum investituram & collationem soli Imp. vel Regi Rom. specialiter reservamus*: id quod etiam *ex Const. Carol. V.* constat vom Regiment zu Wormbs *An. 1521.* §. Und behalten uns bevor die belehnung der Lehen und Regalien derjenigen die sie unter den Fahnen öffentlich mit Solenniten pflegen zu empfahen / zuverleihen. Et tantus est effectus plenitudinis potestatis, ut ipse cognoscere & sententiam dicere queat in Sachen Fürstenthumb / Hertzogthumb / Graffschafften belangend / so vom Reich zu Lehen rühren / so einem theil gänzlich und endlich abgesprochen werden sollen *d. Constit.* §. Ob auch Sachen fürfielen *in verb.* derselbigen erkantnüs wollen wir uns hierinn auch vorbehalten haben. Quod antea quoque à Friderico II. Imperat. constitutum est apud *Goldastum part. 1. Const. Imper. p. 21. ibi*: der Hoffrichter sol die Leute richten/die ihm klagen von allen Leuten/ohne Fürsten und andere hohe Leute/wo es gehet an ihr Liebe oder an ihr Recht/ oder an ihr Erb/ oder an ihr Ehre / das wollen wir selber richten. In tantum, ut, licet nonnulli statuant, Imperatorem ne pares quidem Curiæ adhibere debere, alii tamen in contraria sint opinione, & arbitrentur, Imperatori absque Principum imperii consilio de ejusmodi causis jus dicere non esse permissum. *Conf. Ioh. Limnæus de jure publ. Imp. Rom. lib. 2. Cap. 9. n. 32. 54. & 77. & Rec. Imp. de Anno. 1500. sub. Rubr.* Wie die irrung der Session zwischen den Fürsten hingelegt werden soll / durch das Regiment. *It. de Anno 1576.* §. Wann dan die Chur Fürstliche Rähte. Add. *Instrum. Pac. Osnabrug. art. 5. §. 54. in verb. insuper etiam quorundam utriusque Religionis Electorum & Principum sententias & vota requirere.*

XLIV. Ut Civitas sit civitas, facit etiam plenitudo potestatis; ab hac enim procedit facultas condendæ civitatis, quam vocant

vocant Stadrecht geben. Talem Ludovicus IV. concesſit Friderico Burggravio de Nurenberg, & in ſpecie Ludovicus Imp. conceſſit Gerhardo Epiſcopo Spirenſi poteſtatem das Dorff Udenheim/ quod hodie eſt oppidū Philipsburg, zu einer Stadt zu bauen/ und die mit Mauren und Gräben zu befeſtigen. Quod ſi enim abſq; hac conceſsione, vel etiam tacito Imperatoris conſenſu, quis civitatem exſtruere & conſtituere attentaverit, ea ne nomen quidem habeat. Ipſe verò ab Imperatore illud audire debet, quod olim à Maximiliano I. Albertus Comes Mansfeldiæ, qui propè Islebiam vico cuidam jus civitatis dare intendens *Anno 1514. d. 6. Febr.* mandato inhibitorio audivit: Wann nun dir/ noch jemand anders/ nicht geziemet / Stadt Recht oder anders / das der hohen Obrigkeit anhanget/ ohne sondere Erlaubnus auffzurichten &c. Hinc Imperator non tantùm Civitatibus eſſe, hoc eſt, animam largitur, ſed & propenſâ ſuâ clementiâ variis eaſdem ornat privilegiis. Inter alia verò eminet jus Stapularum, Staffel-Gerechtigkeit. Vox Stapula eſt Gallica, quam ipſi dicunt Eſtable. Communiter autem ſignificat forum ſive locum publicum, in urbe aliqua deſignatum, quò Principis authoritate & privilegio, vina, frumenta, aliæque merces exoticæ vendendi causâ convehuntur. v g. Atrebatum Arthefiæ Stapulam habet vini ex Gallia, in alias oras, terreſtri itinere evehi ſoliti. Middelburgum Zelandiæ Stapulam habet vinorum ex Gallia, Hiſpania, Luſitania & provinciis cæteris, in hanc Belgicam advehi ſolitorum, quare tenentur tam nautæ, quàm negotiatores, naves ſuas vinarias eò advehere, & vina venum exponere. Unde porro vectigalibus ritè depenſis ea, quò lubitum, tranſportant. De privilegiis conceſsis Stapularum Dordracenſium vid. *Ioann. Iac. Speidel. in Notabil. lit. S. n. 60.* In Imperio ad Rhenum tres ſunt Civitates, quibus hoc jus der Staffel oder Niderlage conceſſum, quas appellare ſolent die drey Staffel am Rhein/ Colonia nempe Agrippina, Moguntia & Spira. Ad Moſellam Treveris. Ad Danubium itidem tres: Ratisbona, Ingolſtadium, Paſſavium ſive Patavia. In Viſurgi unica Brema. In Albi Magdeburgum, Hamburgum. *Iohann. Limnæus de jur. publ. Imp. Rom. lib. 2. Cap. 9. n. 132* De Stapulis ad Rhenum lubet huc apponere, quæ *Lehmannus* in

der.

der Speyrischen Chronick *lib. 4. Cap. 22.* scribit: daß sie haben die Gerechtigkeit/ welche Schiff den Rheinstrom auff- und abfahren/ und mit Staffelbaren Gütern beladen seynd/ daß sie daselbst aufkehren/ dieselbe außladen/ ins Kauff-Hauß führen/ niderlegen und davon die Schuldigkeit zahlen müssen/ welche nach entrichtetem gebührlichen *accis* überschlagen das ist in andere Schiff oder auff die Axt geladen/und in die Ober-Rheinische Land verführet werden/ wie dann die Stadt Speyer/und derer Schiff-Leute von Alters/die Schiffart auff Straßburg gehabt/ und davon vermög Kayser Friederichs privilegii *de dato 1182.* nicht mehr dann 13. Heller haben geben dörffen. Die andere Eygenschafft oder Gerechtigkeit der Staffel ist vor Alters gewesen und noch/ nemblich Kauff-Hauß/ Krane/ Schiffer und Karcher/ dergleichen Kauffhaus-Obherren / Kranenmeister unnd Kauffhauß-Knecht. Die dritte/ daß die Kauffhaus-Verordnete über die auffgeladene und nidergelegte Staffel-Wahr/ob sie von Würden oder nicht/ erkennen und richten/ und die/ so unfertig/ verwerffen/ und den Fahrten zu Schiff und der Axt-Ordnung außsagen.

XLV. Porro etiam ex effectu plenitudinis potestatis instituit cursus publicos, quos Post vocamus. Posten autem dicuntur quasi positi collocatiq; certis in locis, & semper in procinctu excubantes. Hujus potestatis vi & energia, *Anno 1579.* cuidam Generales per Belgium & Italiam postas constituere paranti, severe id interdictum est generali Imperatorio diplomate. *Thom. Michael. de SS. Cæs. Maj. Cam. ac Stat. jurisd. Concl.12. lit.b.* Efficit itidem plenitudo potestatis, ut ex naturalibus fiant legitimi *Nov. 89. Cap. 9. t.t. ff. de natal. restit.* Sic Conradus IV. dispensans super defectu natalium, inter alia subjicit: *Nos supplicationibus suis benignius inclinati, prædictis N. de plenitudine potestatis nostra, eos spurios esse scientes, legitimavimus, & ad omnia jura legitima restituimus, ut tanquam legitimi & de legitimo thoro, in bonis paternis & maternis succedant, & ad omnes actus publicos & civiles honores admittantur.* Et quibus hæc potestas ab Imperatore concessa est, illi etiam legitimare tuto possunt, atque refert *Scheplitz in Constit. March. part. 4. tit. 15. §. 1.* de Electore Brandeburgico Ioachimo II. eum quendam legitimasse, qui postea in societatem sive Collegium der Gewand-

Wandschneider fuerit receptus. Restituit quoque ista plenitudo potestatis formam ac honorem *l. 10. & t. t. C. de sent. pass. & restit. §. 1. Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv.* Hanc potestat. tanti fecit Carol. V. ut Senatui Mediolanensi insignia alia concedens jura, hoc tamen, ut & jus dandi salvum conductum specialiter exceperit; & sic Imperator Ferdinandus seditiosos rusticos honori & famæ restituit, hat sie wiederumb in den vorigen Stand ihrer Ehren gesetzet / qualificiret und geschickt gemacht / Raht und Gerichte zu besitzen / Kundschafft und Zeugniß zu geben / und Aempter zu tragen. *Ioh. Limnæus de jur. publ. Imp. Rom. Cap. 9. lib. 2. n. 143.* Ex minore facit majorem *l. 1. & t. t. Cod. de his qui ven. æt. impetr.* Olim soli Imperatori hæc potestas competebat, licet verò hodie ex concessione Imperatoris etiam alii minoribus veniam ætatis concedant, in Imperatore tamen hæc potestas eò est augustior, quò purior, ut à fonte, eo amplior, quò latiùs se extendit, eò dignior, quòd veniam ætatis etiam ipsis Illustrioribus concedit. Sic Wenceslaus Imperator Ottoni Brunsvicensi veniam ætatis concessit *anno 1398.* Braunschweig. Historische Händel *part. 1. sect. 2. C. 1.* Et constat, Carolum Lotharingiæ Ducem, postulatum Episcopum Metensem, indultum veniæ ætatis ad consequendam investituram & administrationem Episcopatus superioribus annis in aula Imperatoris Pragæ impetrâsse. *Thom. Michael. de Stat. jurid. Concl. 32. lit. c.*

XLVI. Ex quibus omnibus manifestum est, ab Imperatore Regalia, dicta, quòd ejusmodi feudis insit Regalis dignitas, qualis Ducalis est, Marchionalis &c. ex plenitudine potestatis concedi. *Tobias Paurmeister. de jurisdict. Imp. Rom. lib. 1. Cap. 4. n. 7. Georg. Christoph.* Meysisch *de jurisd. Imp. th. 4.* Si ergo conceditur Territorium, omne quod ab eo dependet, cum suis pertinentiis & regalibus impetrantes consequuntur, præsertim in universali & omnimoda concessione Principatus vel Ducatus. *Andr. Knich. Comment. in jus Saxon. Cap. 5.* Licet autem adjectum sit cum translatione omnis Imperii & potestatis & generaliter cum omni jure, non tamen credendum est, Imperatorem fontes suos ita derivâsse foras, ut nihil penes se remaneret, sed si concedat quid de Reservatis, intelligitur cum habilitate ejus, cui conceditur, & eo modo, quo illud exercere potest. *Christoph. Mingius de su-*

 perior.

perior. territ. Concl. 14. Possunt tamen Principes nihilominus nobilibus aliisve quædam regalia rursus jure feudi concedere, non quidem quatenus regalia, sed ut privilegia, vel etiam ut usum solum, & delatam quis habeat administrationem ejus, quod jure superioritatis Principibus competit. *Dn. Struvius Synt. jur. feud. Cap. 6. n. 5.*

XLVII. Quia vero Jurisdictio secularis tam inferior quam superior, sive tam civilis quàm criminalis, aliquando jure territorii, in feudum ex plenitudine potestatis concessi, una cum oppidis, castris, villis &c. conceditur, ideoque utrâque inferiori & superiori Nieder und Obergerichte is, cui concessa est, potest absque ulla contradictione uti, præsertim autem, si illud disertè exprimatur v. c. mit allen Gerichten oder aller Gerichtsbarkeit. *Knichen de vestit. paction part. 2. C. 1. n. 48. 49.* Quod si autem in genere Castrum in feudum datum cum jurisdictione, superior jurisdictio non videtur concessa, atque istam tum absq; læsæ Majestatis crimine impetrans usurpare non potest, neque etiam se tueri potest, quod ex potestatis plenitudine concessio facta sit. *Lancellott. Conrads Templ. omn. jud. p. m. 327. n. 38.* Neque etiam jurisdictionis der Gerichte / Gerichtsbarkeit appellatio tam generalis est, ut & criminalis inde concessa veniat, sed hæc ob graves ac arduas causas, quas habet, specialem requirit concessionem, ideoque hic saltem inferior concessa videtur. *DN. Struvius Synt. jur. Feud. Cap. 6. n. 4. Andr. Gail. lib. 1. Cap. 6. de P. P. n. 28. jung. tot. Obs. 62. lib. 2.* Concessum enim in genere non intelligitur, quod quem in specie concessurum fuisse verosimile non est. *Reg. 81. de Reg. jur. in 6.* Et ubi requiruntur verba specialia, non sufficiunt generalia *Cap. fin. de Offic. Vic. in 6. Matth. de Afflict. Decis. Neapol. 366. n. 2.*

XLIIX. Cum etiam jus cudendæ monetæ sit regium, manifesti juris est, quod & hoc ex plenitudine summi Principis aliis debeat concedi. Circa jus autem monetandi notandum, quod istud olim præter Status Imperii, ad quos nunc superioritatis jure spectat secundùm *Rec. Imper. de An. 1551.* §. Und sollen derentwegen / etiam aliis, qui non sunt Status Imperii, ut Civitatibus Provincialibus, fuerit ex plenitudine potestatis concessum, quo etiam hodienum rectè gaudent. Quod tamen postea mutatum, ita ut Impera-

Imperator absque consensu Electorum imposterum nulli jus monetandi concedere possit. Uti patet ex eo, quod Matthiæ I. Imperatoris Capitulationi *anno 1612.* Francofurti insertum: Wir sollen und wollen auch hinfüro ohne Vorwissen der Sieben ChurFürsten niemands/ was Stands oder wesens der sey/ mit Müntz-Freyheit begaben oder begnädigen / auch wo wir beständig gefunden / das diejenigen Stände / denen solches Regal und privilegium verliehen / dasselbige dem Müntz-Edict zugegen mißbraucht/ihnen dasselbige vermög der disposition in den hierüber verfasten Constitutionen, nicht allein suspendiren, sondern denjenigen / welche dasselbige regal mit der Chur-Fürsten Bewilligung erhalten / dessen gantz priviren *&c.* Jung. *Capit. Leopoldi* invictissimi Imperat. §. 34. Wir sollen und wollen auch hinfüro ohne Vorwissen/und absonderliche Einwilligung und consens der Sieben Chur-Fürsten niemands/was Stands oder Wesens der sey/ mit Müntz-Freyheiten begaben und begnädigen. Hactenus rectè: perniciosum enim est, promiscuè civitatibus istud jus concedere, facilè inde deterioratio monetarum profluere, ac *Philippi Melanchtonis* vaticinium invenire locum potest, quando dicere solitus est: Es werde der Welt mangeln an guter Müntz/ an Holtz und guten Freunden. *Add. Constit. Car. V. de An. 1524. §.* Dergleichen hat der Müntz halben dieser Zeit hie/ *&c. Anno 1551. §.* So haben wir uns auch mit ChurFürsten / Fürsten und Ständen *&c. it. Anno 1559.* §. Alsdan auch biehero viel Jahr / dem H. Reich allen Ständen und Unterthanen desselbigen/mercklicher/verderblicher und hochnachtheiliger Schade / der geringen schädlichen Müntz halben / zugefügt etc. *anno 1566.* §. Wiewol auff vielfältige *& seqq. Joh. Limnæus de jur publ. Imp. Rom. lib. 3. Cap. 2. n. 62. & 64. Budelius de Re nummar. lib. 1. Cap. 4. num. 5.*

XLIX. Extra dubium est, Imperatorem vi plenitudinis potestatis præter ista, quæ jam supra dicta sunt, scilicet creare Reges, Electores, Archiduces, Duces, Principes, Marchiones, Landgravios, Pfaltzgravios, Burggravios, Comites, Barones, Equites, Nobiles, Comites Palatinos, Tabelliones & Notarios, conferre Regalia, degradare, & feudis Regalibusque exuere, cum consilio tamen Statuum Imperii: Videatur Capitulat. Leopoldi Imp. §. 28.

 (olim

(olim feuda Imperio aperta aliis concedere, hodie verò in feudis Imperio apertis, modò sint alicujus pretii, hoc non est permissum, sed in usum totius Imperii & succedentium Imperatorum regulariter retinenda sunt *Capitul. Leopol. Imperat.* §.30.) habere jus recipiendi tributa, collectas generales & indictiones, quæ in signum Imperii & dominii exiguntur, leges universales condere, habere jus belli indicendi, auctoritate & plenitudine ipsius Scholas publicas, Universitates sive Academias erigi, confirmari, privilegiis & immunitatibus exornari, Doctores, Licentiatos, Magistros, in singulis Facultatibus creari, immunitates, privilegia absolutæ & plenæ securitatis, sive salvæ guardiæ concedere, ferias generales indicere &c. Quis enim omnia parvo fasciculo posset comprehendere. Add: *Thom. Michaël de Stat. jurisd. Concl. 11. & seqq.* Hinc non obscurum est concludere, Clausulæ plenitudinis potestatis effectum maximum esse.

L. Quoniam autem Clausulæ isti tanta vis adscribitur, ut ejus vigore Summus Princeps à jure discedere queat secundùm *Sebast. Medic. in tr. de ll. & statut. qu. 18.* Nunc videndum, quomodo juri derogari possit. Ut autem hoc sciamus, primò inspiciendum, anne Princeps forsan legibus sit solutus & quibusnam; qua in re magnus est JCtorum ac Politicorum conflictus. Quæstio autem illa meo judicio est aut de Divinis vel Naturalibus aut de Humanis legibus. Divinis decretis Principem teneri, nemo sanæ mentis negabit, quæ si violare aut omnino non observare velit, Divinæ Majestatis reus judicabitur teste *Antonio Heisstermanno Consil. Marp. 7. Resp. ad 2. Artic. n. 17.* A Deo enim habet potestatem suam sibi commissam, & hoc respectu agnoscit superiorem, ipsiusque est quasi vasallus, imò subditus. Contra igitur leges istas divinas effectum Clausula ex plenitudine potestatis non sortitur. Sic probationes sunt de jure divino, sic & defensio in criminalibus de jure naturali & divino dicitur, quæ per Principem non potest tolli; in tantum, ut si quid statuat contra jus naturale & divinum, nec in foro conscientiæ, nec in foro civili ipsi sit obediendum. Malè proinde sentiunt isti, qui firmiter concludunt, summum Principem de plenitudine potestatis posse statuere contra jus divinum.

vinum. Inde sanè impura ac scorto famoso magis quàm Augusta' digna vox Juliæ, ad privignum Antoninum Caracallum; *si libet, licet.* Detestanda quoque illorum judicum ad Cambysem vox: Nullam se invenire legem, quæ sinat fratri nubere sororem, sed aliam, quâ Regi Persarum facere licere, quicquid libet. Rex utique erat David, nullis ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt Reges à vinculis, tuti imperii potestate; sed quamvis tutus imperio, devotione tamen & fide erat Deo subditus, & legi ejus subjectum se agnoscens, peccatum negare non poterat. *2. Samuel. 12. vers. 13. Deuter. 17. Josu. 1. vers. 8. Otto Oringen. de jur. Imp. Rom. Cap. 8.* Atque hoc sensu verum est, quod *Rimina'dus Junior Consil. 5. n. 220. Vol. 1.* ait: *Potestas absoluta verius Diabolica dici potest, quia procedit à potestate injuriosa, estq; contra legem Divinam, Naturalem, Civilem ac Canonicam. Ideo qui illâ utuntur, ineffrenata dominatione, nec non & consultores eorum, qui hæc suggerunt, & actus eorum Diabolici sunt, quos, nisi resipuerint, possidebit infernus, ubi est fletus & stridor dentium.*

LI. Jure naturæ Principem obligari nullum est dubium, cum Providentia divina omnibus indistinctè immutabile hoc jus dictaverit. *§. pen. Instit. de I. N. G. & C. l. 8. ff. de Capit. min.* Nec unquam Princeps erit solutus à dictamine rectæ rationis; id quod Ethnicis non fuit ignotum, dum Principis authoritatem tanti non fecêre, quàm judicia naturæ. Et Tyrannicum potiùs quàm Politicum est, naturæ legibus non teneri. *Anton. Montecatinus Comment. in Polit. Arist. lib. 3. Cap. 14. text. 110. Bodinus 1. de Rep. C. 8. circ. fin. Hugo Grot. de I. B. ac P. lib. 1. Cap. 1. n. 10.*

LII. Humanæ leges vel sunt Gentium jura inter se invicem constituta, vel sunt certæ Civitati propria. Sic v. c. citatio est de jure naturali & Gentium, quæ non potest tolli nisi ex gravissima causa, adeoque citatio ne quidem de plenitudine potestatis omitti potest *Struvius Synt. jur. Civ. Exerc. 5. th. 10.* Neque forsan Princeps Christianus de plenitudine potestatis contra jus Gentium Christianarum servitutem in hominem Christianum bello captum temerè restaurabit. Neque de plenitudine potestatis materiam monetæ hactenus inter gentes receptam, absque insigni injuria subditorum cum exteris commercia habentium, planè mutabit.

ſbit. Vid. Müntz-Ordnung *de Anno 1559. Rec. Imp. de Anno 1566.* §. *150 & ſeqq. Rec. Imp. 1570.* §. *120. & ſeqq. Rec. Imp. 1571.* §. *10. Rec. Imp. 1582.* §. *66. & ſeqq. Capitulat. Leopold. Imperat.* §. *33.*

LIII. Quoad Leges Civiles nonnulli diſtinguunt, faciuntque duplicem conſiderationem, Abſolutam ſc. & Relatam, & quidem priori caſu, aut de legibus ab ipſo latis quæritur, aut de aliis. Legibus Civilibus, quas ipſe tulit, ſolutus omnino eſt *l. 31. ff. de ll.* Quomodo enim quis ita ſibi præſcribere legem poteſt, à qua non liceat pro lubitu iterum diſcedere? hac ratione voluntatem ſibi ſervam conſtitueret, libero ſanè arbitrio, quod natura ipſa Generi humano largita, adverſum. Conſtat enim legis virtutem eſſe imperare, vetare, punire, adeoque requiritur ſubjectum ſuperius, quod aliquem inferiorem cogere poteſt. Etſi verò Princeps legibus ſolutus ſit, nihil tamen eſt tam proprium Principatûs, quàm ſecundùm leges vivere *l. 3. Cod. de teſtam.* Nec obſtat *l. 4. Cod. de legib. l. 23. ff. de legat. 3. l. 3. alleg.* §. *ult. Inſt. quib. mod. teſtam. infirm.* quia revera Princeps LL. ſolutus manet, quod ſummum ejus Imperium concernit, licet legibus vivat, atque adeo de jure ſuo aliquid remittat. Hinc eleganter *Impp. Severus & Antoninus in* §. *ult. Inſtit. quib. mod. teſtam. infirm. Licet,* inquiunt, *ſoluti ſimus legibus, tamen legibus vivimus.* Omnium verò elegantiſſ. *Imperat. Theod. & Valent.* uti jam ſupra *in fin. theſ. 32.* indigitavi, *in l. 4. Cod. de ll. Digna vox eſt majeſtate Regnantis & æquitati conveniens, legibus alligatum ſe profiteri.* Unde rectè *Symmachus in Orat. pro vet. Deorum cult. ad Imperat. Plùs apud vos juſtitia quàm licentia valet.* Et *Claudian.*

Non tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit
Occurrat, mentemq́; domet reſpectus honeſti.

Ita *Trajanus Imperator*, licet legibus ſolutus fuerit, legibus tamen ſe ſponte ſubmiſit, cum diceret ad Prætorio Præfectum, quem enſe dato accingebat; *Hunc, ſi juſtè imperavero, pro me, ſin autem malè, contra me uſurpato. Gail. 2. O. 56. n. 10. & ſeqq. Alber. Gentil. diſcurſ. 1. de pot. Reg. abſol.* Inde obſequium in eum & æmulandi amor validior, quàm pœna ex legibus & metus. *Keckermann. ſyſtem. Polit. Cap. 3.* diſtinguit inter legum conſiderationem duplicem (1) ut

ſunt

sunt objectum & regula justitiæ, atque adeò norma Principis. (2) ne sunt instrumentum & media servientia Majestati ad regendam Rempubl. Priori casu Princeps legibus non est solutus, posteriori verò respectu Princeps non est subjectus legibus, sed est causa principalis, cui leges tanquam instrumentales causæ subserviunt, *Nov. 105. Cap. 2. §. fin. Tob. Paurmeist. de jurisd. Imp. Rom. lib. 1. Cap. 6. n. 8. & seqq. Joh. Limnæus de jur. publ. Imp. Rom. lib. 2. C. 8. n. 47.*

LIV. Leges autem ab aliis latæ vel Antecessorum suorum sunt, vel Statûs. Quod Antecessorum suorum legibus non teneatur, extra dubitationis aleam positum existimo. Hac enim ratione æqualis in æqualem haberet potestatem; habetque hic locum, quod posteriores leges atque constitutiones prioribus derogent. Legibus autem Statûs, quæ & Imperii dicuntur, Principem teneri, intrepidè statuendum est, cumprimis verò si sint talia, per quæ salus Reipublicæ & dignitas Imperii conservatur. Quod optimè etiam hodie in Galliæ Regno adhuc observatur, cum tribus hisce legibus, Lege Salica, de trium Statuum conventu, & de non alienandis Regni partibus & provinciis, veluti columnis Regis Regnique Galliæ incolumitas sarta ac tecta servetur. Hinc etiam Philippus Longus, Carolus Pulcher, Ludovicus XII. legem Salicam, licet forsan prætextum fingere potuissent, violare tamen nefas duxerunt.

LV. Relatè Princeps variè consideratur, quatenus scilicet Imperium erga alios exercet, quo casu iterum vel obligatio quædam præcessit vel nulla: Obligatio. quæ præcessit, vel sua vel alterius est; sua iterum vel Privata vel Publica est; ab illa sine mutuo consensu, si quæ inter eum & civem intercessit conventio, non licet discedere, neque etiam ab hac, sive cum amicis sive cum hostibus ac barbaris, conventionem publicam fecit. *Richard. Dieteri d. tr. Concl. 46. Herm. Vultej. Cons. Marp. 35. n. 116.*

LVI. Clausulam igitur *de plenitudine potestatis* contra ea, quæ legibus Divinis atque Naturæ vetantur, nihil operari posse, omnibus ex antedictis est in propatulo: Nam quæ pietatem, verecundiam, existimationem lædunt, quæque contra bonos mores fiunt, nulli nec Principi, nec privato permitti possunt *l. 15. ff. de*

Condit.

Cond.t. Instit. l.1. Cod. si advers. vendit. l.3. C. si min. maj. se dix. *Marius Salamonius in tr. de Principe lib. 1.* quia Clausula illa *de plenitudine* nihil operatur, quando apponitur super illicito, sed intelligitur de potestate bona, laudabili & rationabili, non de vituperabili & Tyrannica. *Cardinal. Tusc.hi Concl. 342. n. 9. Besold. Consil. 57. n. 149. & seqq. Vol. 2.* Hinc Caracallæ & Tiberii nefaria fratricidia, detestanda Caligulæ cum sororibus, ac Neronis cum matre libido, Augusti Tiberii, Vitellii, Titi Vespasiani Sodomia, etiam ab Ethnicis pro delictis atrocioribus sunt judicata, & Principem stupra, incestus, furta, cædes & similia ex illicitis licita facere posse vix credidêre.

LVII. Quæritur autem hic saltem, anne summus Princeps præscriptionem ita tollere queat, ut, si quis forsan rem tanquam feudalem per triginta annos possederit, possessio ex isto fundamento corruat? Sunt multi in ista opinione, quod jus præscriptione quæsitum, princeps de plenitudine potestatis auferre possit, cum præscriptio sit de jure civili introducta, cui Princeps derogare potest. *Regner. Sixtin. Cons. Marp. 9. n. 9. Vol. 1.* Atque hoc multò magis, quod hic videatur Investitura deesse, per quam concessio feudalis rei fieri debet, ex qua acquiritur & constituitur possessio. Verùm cum hic præscriptio loco sit investituræ, sive ex qua præsumitur, constitutum esse feudum *I I. feud. 33. vers. inde etiam*, & continuatio possessionis per 30 annos adest, ex qua jus jam quæsitum est, videtur etiam Princeps jus semel concessum tollere nolle. Inprimis quia præscriptio non est contra jus naturale, sed imponit potius finem litibus & pœnam infert negligentibus teste *Francisc. Balbo. Taurin. tr. de Præscript. p. 1. n. 7.* Quod si tamen Princeps præscriptam hanc rem cum *clausula non obstante* alteri concederet, tunc maximè derogaret; hocque ex plenitudine potestatis Principem posse dubitandum forsan non est. *Balb. d. tr. p. 5. pag. m. 472. n. 2. Lancell. Conrad. Temp. omn. jud. p. m. 322. & seq.*

LIIX. Licet vero de jure civili non valeat donatio patris in filium existentem in potestate patria ex qua pater & filius pro una & eadem persona habentur *l. ult. C. de impuber. & al. substit. l. 11. Cod.*

Cod. de donat. *Habnius ad VVesenb. tit ff. de donat. n. 4.* tamen si Princeps donet filio existenti in patria potestate, & dicat, se facere ex plenitudine potestatis, valebit, quia clausula *de plenitudine potestatis* tollit fictionem juris, qua pater & filius pro una eademque personâ habentur, & supplet omnes solennitates. *Alex. Consil. 3. perspectis n. 4. lib. 6.*

LIX. Legitimati per Rescriptum Principis concessionem feudalis rei cum non accipiant, quia hac ratione præjudicium ferret Princeps legitimans domino feudi vel agnatis, unde etiam verba literis investituræ regulariter inseri solent: Leihen jhme und seinen ehelich gebohrnen Leibes-Lehens-Erben. Nihilominus tamen, si hoc expresse in Rescripto cum clausula *de plenitudine Potestatis* dictum sit, concessio ista sortitur suum effectum, etiamsi in feudo antiquo ii, quorum subest præjudicium, non consenserint. Cui sententiæ *Janus ab Arcedura Concl. feud. C. 2. concl. 7. n. 16. & seqq.* subscribit, quem tamen *DN. Struvius Synt. jur. feud. Cap. 9. th. 3. n. 11.* doctis argumentis refellit. Posse autem hoc Principem facere de plenitudine potestatis, maximè vero, quando clausula adhuc, *non obstante*, adjecta est, nullum forsan videtur dubium. *Cardin. Tuscl us Concl. 669. n. 6. lit. P.* Princeps etenim licet de plenitudine potestatis sine gravi causa, uti toties demonstratum, jus alteri quæsitum auferre non debeat *l. 2. C. de precib. Imper. offer. ibique Brunnemann. n. 8. l. 2. §. 10. & 16. ff. ne quid in loc. publ.* præsumitur tamen hic, ut justitiæ plenus, omnia deliberatè & prout convenit, nec nisi ex justa causa, fecisse *Mascard. de probat. Concl. 1227. n. 21.* unde & fons ipse justitiæ dicitur Princeps *in Clement. un. de probat. Gail. 2. O. 35. n. 4.*

LX. Sub clausula vero de plenitudine potestatis quoniam princeps concedere potest *supra jus, contra & praeter jus, sive extra jus & super omnia,* uti loquitur *Roland à Valle Consil 3. n. 130. lib 1.* cumprimis quando clausulam *non obstante*, & *ex certa scientia* sive *motu proprio* addit, licet clausula *de plenitudine potestatis* efficacior sit, quam clausula *ex certa scientia*, ac superat non tantum hanc, sed & clausulam *motu proprio & non obstante*, prout hoc deducit *Anastas. German. in tr. de indult. Cardinal. §. nos itaque n 40.* nunc porro in specie videndum, quidnam hæ clausulæ in Concessionibus

operentur. Quæritur autem, anne Princeps ita condere jus novum queat, ut per id derogetur Consvetudini & Statuto, præsertim si juri novo clausulam *non obstante* adjecerit? Et licet consuetudo universalis, quo forsan haut injuria *jus feudale* referimus, sit jus, respectu suæ essentiæ atquæ formæ *l. 23. ff. de ll.* propter summam æquitatem & prudentiam, quasi Gentium & multorum populorum bene institutorum commune: *VVesenbec. ad tit. ff. de ll. n. 9.* Quin tamen illa per jus posterius, clausulam *non obstante* in se continens, abrogari possit nulli dubitamus: præsertim si in quibusdam locis irrationabiles consvetudines vel statuta extent v. c. quod, facto naufragio, bona, quæ erant in navi, cadant in commissum, & ad dominum loci, cujus est flumen, pertineant, quemadmodum videre licet ex *Constit. Friderici Imperat.* quæ incipit, *Navigia. Cod de furt* Jung. *Constit. Crim. Carol. V. art. 218.* ubi plures ejusmodi irrationabiles consuetudines enumerantur & improbantur. Sufficit enim hæc clausula generalis, *non obstante*, ad tollendas consuetudines, neque tenetur Princeps scire singulares consvetudines. *Hahnius ad VVesenb. tit. de ll. n. 9. ad verb. non contradicat.* Et sic potest etiam Princeps alicui, si forsan consuetudo vel statutum ædificandi adsit usque ad certam mensuram, ne quis altiùs ædificet, concessionem dare altiùs ædes tollendi, sive sit civis sive forensis, cum etiam forensem ejusmodi statutum vel consuetudo liget. *Barthol. Capoll. tr. de S. U. P. C. 39. n. 2. & seqq.* Neque is, qui concessionem impetravit, à quoquam debet impediri; causam enim à Principe habens perpetuò tutus est, & à nemine molestari potest. *Gail. 2. O. 55. n. 2.* Operaturque, ut sufficienter sit derogatum contrariis omnibus, inprimis autem, si dicta clausula, quæ vim habet derogationis, scripta inveniatur. *Cardin. Tuschus Concl. 348. n. 20. lit. C.*

LXI. Rescripta quamvis contra jus impetrata non sint observanda *l. 7. Cod. de precib. Imper. off. ibique Brunnem n. 1.* si tamen manifestum sit, Principem voluisse quid per clausulam *non obstante*, contra jus commune concedere, de potestate disputandum non est, hoc enim secundùm *l. 3. Cod. de crim. sacril.* est instar sacrilegii. *Brunnemann ad d. l. n. 5. Anton. de Guevara Horolog. Princip.*

Princip. lib. 1. Cap. 44. n. 197. Interim tamen de voluntate & scientia non est prohibitum disputare, præsertim cum nonnunquam malè instruatur Princeps. *Gall. 1. Obs. 14. n. 6.* Cumque etiam debitor moratorium rescriptum, Quinquennel / Anstands-Brieff / impetrans, ad instantiam creditorum satisdationem præstare teneatur de debito, post tempus moratoriæ dilationis elapsum, solvendo, quemadmodum clarè *ex leg. 4. Cod. de prec. Imp. off.* patet, ad istam tamen præstandam cogi non potest, si appareat enixa voluntas Principis, quod voluerit derogare juri communi, ex clausula, *non obstante*, per ea quæ tradit *Salgado in Labyr. p. 2. Cap. 30. n. 13. & seqq. Nicol. Schafshausen de præscript. morator. th. 24. & seqq. Speidelius in Notabil. lit. Q. n. 1.* Atque per hanc clausulam Princeps contra legem, privilegia vetantem, privilegium concedere valet, prout hoc annotat *Brunnem. cum Bartol. ad l. ult. Cod. de Canon. frument. urb. Rom. Georg. Acac. Enenkel. Baro tr. de privil. lib. 1. Cap. 9. n. 27.*

LXII. Potest quoque per istam Clausulam Princeps inducere, ut probatio minùs legitima sit valida secundùm *Socin. Consil. 28. n. 11. Vol. 2.* ac potest concedere testandi facultatem non habentibus, uti ex textu *in l. 35. C. de inoff. testam.* videre est, in verbis: *nihil aliud videri Principem concedere, nisi ut habeat legitimam & consuetam testamenti factionem. Lancell. Conrad. Templ. omn. jud. pag. m. 322. n. 22.* Quin & claris verbis debet exprimi clausula *non obstante*, si Princeps forsan concedat, ut, licet contraria adsit lex, tamen uxor teneatur pro marito & vice versa *l. 4. Cod. in quib. cau. pign. tac. contr.* filius pro patre *l. fin. Cod. de prim. p.* item quod filius obligetur pro patre, etiamsi non sit heres *l. fin. C. d. t.* quod ex delicto filii teneatur pater ad pœnam pecuniariam pro quantitate legitimæ. Item quod alienatio rerum immobilium minorum sine decreti interpositione fieri possit; quod Legitima filiorum, si non prorsus tolli, tamen minui queat *Hahnius in Select. Diss. X. th. 21.* Quod à diffinitiva sententia ex intervallo, ab interlocutoria verò viva voce incontinenti appellationes recipiantur. Libri mercatorum plenè probent. *Hahnius ad VVesenb. tit. de fid. instrum. n. 6. ad verb. si tamen in.* Quod fidejussor post moram ante principalem

excussum, conveniri possit, uti in Austria. *Joach. Schnobel. Disp. ad ff. 23. th. 10. & seqq.* Quod heres non teneatur ultra vires hereditatis, etiamsi hereditatem absque beneficio inventarii adierit, uti in Jure Saxonico hoc obtinet, & in terris, ubi Jus Saxonicum viget. Item quod feuda legari, in dotem dari & alienari possint. Quod si tamen ejusmodi consuetudines vel statuta jam essent introducta, possunt nihilominus per Rescripta, *non obstante*, etiam in præjudicium alterius tolli. *Gail. 1. Obs. 36. n. 2. usq. ad 12.*

LXIII. Sed postquam demonstravi, per Clausulam *non obstante*, posse constitutiones, statuta, consuetudines, pacta vel conventiones tolli, non verò confirmata juramento vel jurata: *Arnold. de Reyger in thesaur. jur. Voc. Clausula n. 49. Tuschus Concl. 348. n. 12. lit. C.* ad alias nunc clausulas pergendum. Eandem autem si non majorem vim habet clausula *ex certa scientia*, non tamen tam effiicax est, quàm clausula *de plenitudine potestatis*. Operatio verò istius est juxta *Guid. Pap. tr. de Rescript. n. 26.* (1) ut concessionem sive Rescriptum validet, ubi aliàs non valeret, & sic supplet defectum solennitatum, non tamen substantialium. *Tuschus Concl. 340. lit. C. n. 9.* (2) tantum operatur, quantum clausula, *non obstante tali lege*, etiamsi agatur de præjudicio tertii *l. 12. § 1. ff. de excus.* (3) inducit, ut Princeps censeatur privilegium vel gratiam concessisse cum causa. quæ semper præsumitur justa in Principe *l. 4. ff. de pœn.* (4) errorem, ignorantiam vel inadvertentiam excludit repellitque: usque adeo, ut quis non audiatur contra illud, quod Princeps concedit ex certa scientia: imò imponendum est silentium. *Lancell. Conrad. Templ. omn. jud. p. m. 325. n. 30.*

LXIV. Nullum ergò dubium est, Principem publica utilitate suadente domum subditi sui demoliri, aut ejus fundum, urbi vel civitati propinquum, pro dilatandis fossis civitatis vel exstruendo propugnaculo, aut alia necessitate publica occupare, item suburbia destruere, vel incendio, ne hostis eò se recipiat, consumere posse, cum Gentes lumine rationis, quam natura omnibus hominibus indidit, egregiè doceant, publicam utilitatem omnino præferendam esse privatis commodis. *Joh. Oldendorp. Consil. Marp. 5. Vol. 1. n. 30. Anton. de Guevara Horolog. Princip. lib. 2.*

Cap.

Cap. 45. n. 438. Quæritur autem, quoniam notissimi juris est, quod sic publicæ utilitatis gratiâ nonnunquam à regulis juris communis recedatur, multaque permittantur, quæ aliàs interdicta & prohibita *l. 51. §. ult. vers. multa ff. ad L. Aquil. Cap. 3. §. fin. vers. præsertim de sent. & re jud. in 6.* an Princeps auferens hac ratione rem privati sive subditi teneatur ad solutionem justi pretii? & resp. hoc æquitati, rationi ac justitiæ prorsus consentaneum esse, per ea quæ refert *Vasquius Illustr. Controv. lib. 1. Cap. 5. n. 9. Jacob. Menoch. de Arbitr. I. Q. lib. 1. qu. 48. n. 10.* Pertinet enim ad officium boni Principis, curare, ne dilectionem proximi offendat, aut justitiam violet, neve *Tempestatis quàm Potestatis plenitudine* potius uti dicatur. Quid verò dicendum, si in Rescripto adjecta clausula, *ex certa scientia*? & quoniam ista inducit præsumtionem plenitudinis potestatis, videtur Princeps non teneri ad refundendum vel persolvendum justum pretium, si velit uti absoluta sua potestate; quod tamen nunquam præsumitur, nisi prædicta clausula apposita inveniatur. *Sebast. Vantius tr. de Nullit. Process. p. m. 109. n. 20.*

LXV. In Regalibus maximam habet vim, quod si enim quis docere non possit, se ista consuetudine vel præscriptione immemoriali acquisivisse, ostendit tamen, concessionem esse factam sub clausula, *ex certa scientia*, erga quemvis se tueri potest. *l. 21. ff. de V. S. Phil. Mathæi Consil. Marp. 27. Vol. 2. n. 44.* Sic ergò si quæ ex Regalibus essent expressa, posteaque verba generalia sequerentur; ut si diceret Princeps, concedo tibi telonia, vectigalia & quæcunque alia, cætera quoque regalia intelliguntur; modò concessio in se contineat clausulam *ex certa scientia.* Facultas verò tesseram publicæ securitatis, uti loquitur *Zasius*, sive salvum conductum præstandi à concedente alicui data, ad telonia, vectigalia extendenda est: hæc enim concedens adjungere voluisse prægnans est præsumtio. *Joh. Georg. Bechtius de Securit. & Salv. Cond. th. 10. & 11.* Quemadmodum enim privilegium concessum euntibus ad nundinas, ne gabellas solvant, intelligitur etiam redeuntibus è nundinis. *Jacob. Menoch. de A. I. Q. lib. 2. Cent. 4. Cas. 336. n. 12.* Et concesso uno, videtur etiam id esse concessum, sine quo concessio commode fieri nequit *per l. 44. §. 1. in fin. ff. de O. & A.*

 Petri.

Petr. Syring. de Pac. Relig. Concl. 28. Qui ergò regalia isto modo accepit, tutò ista exercere potest, dummodo ab istis, quæ non nisi cum difficultate conceduntur, ut cudere monetam, legitimare, creare Notarios, eligere Magistratum, erigere Universitates, abstineat. *Udalricus Zasius tr. de Feud. part. 5. n. 13. & 14.*

LXVI. In testatoris Illustris dispositione hoc efficit clausula *sponte*, sive quod idem est, quemadmodum supra indigitavi, *motu proprio, adeoq; consulto & ex certa scientia*, ut actum, cui interponitur, non solùm corroboret, sed & extendat, quippe cum favorabiliorem faciat actum quemvis, ita ut latissimam interpretationem mereatur. *Decius Consil. 401. n. 1. Consil. 410. n. 21.* Clausulæ istæ in dispositionibus hoc modo solent exprimi, uti ex testamento personæ Illustris, quod allegat *Philip. Matth. Consil. Marp. 20. Vol. 1. n. 1.* videre est: Und dieweil die Institution und Erb-Sazung *&c. insertis verbis*: So setzen wir hiemit wissentlich und wol-bedächtlich/ willkührlich und aus bewegenden guten Ursachen/ zu unsern rechten/ wahren und ohnzweiffelichen universal-Erben aller unser übrigen Verlassenschafft/ so wir/ wie oben vermeldet/ in diesem Testament oder hernacher nicht verschafft haben etc. sambt und sonders unsere rechte/ wahre/ einige Erben der zeitlichen Güter/ unserer Herrschafft M. und anderer unserer unverschaffter Verlassenschafft seyn und bleiben sollen etc. Hac ratione scriptæ istæ clausulæ vitium subreptionis, errorem, ignorantiam & dolum quemvis tollunt, & cessare faciunt. Nec de nihilo est, quod in Instrumentis dicitur, rechter gewisser Schulden / quia ex verbis illis arguitur certa rei scientia, & sic clausula ista actum alioquin nullum invalidumque firmat. *Hermann. Vultej. Consil. Marp. 19. Vol. 1. n. 24.*

LXVII. Circa Civitates Municipales cum dubium non sit, quin possint facere statuta, & aliquid concedere hoc modo juxta vel secundùm jus; etiam præter jus, verbi c. de quo nihil jure communi erat dispositum, cujusmodi sunt decreta sive dispositiones super administratione bonorum reip. *t. t. de decret. ab ordin. fac.* hic saltem in quæstione est, an contra legem generalem statuta condendi facultas Civitatibus Municipalibus sit concessa, ita ut statuta absque consensu superioris habeant effectum? Et tenendum,

dum, quod judex non aliter statuta introducta à Civitatibus approbare, vel secundùm ista judicare teneatur, quàm si à superioribus confirmentur. Ad hoc autem, ut statutum valeat, confirmeturque, requiritur, illa esse facta *ex certa scientia* Principis *Cap. 1. in fin. X. de Transact.* & cum demum clausula ista, *ex certa scientia*, in statuto contra jus commune habet vim derogationis in specie, & æquipollet derogationi. *Tuschus Concl. 340. lit. C. n. 2. it. Conclus. 451. lit. S. n. 46. Hahnius ad VVesenb. tit. de ll. n. 3. ad verb. Decretum.* Dissentit *Sebast. Medic. tr. de Statut. p. 1. q. 21. & 24.* Quod si in quibusdam locis sint Statuta, ne quis posit vindemiare vel messem facere etiam in suo, nisi certo tempore, cum aliàs licitum sit cuilibet domino, messem vindemiamque in fundo suo instituere, ita ut, si fortean ab aliquo prohibeatur, posit agere actione injuriarum *l. 25. ff. de act. emt. & vend. l. 13. §. 7. ff. de injur.* necesse est, ut per istam clausulam confirmentur, & tunc, si quis prohibeatur, prædicta actio injuriarum cessat. Conf. *Barthol. Capolla de S. R. P. Cap. 20. n. 2.*

LXIIX. Quoad Statuta multùm ista operatur, cumprimis autem, quod sæpius dictum, quando Princeps fuit de præjudicio alterius certificatus. Sic statutum tollens alimenta à patre ipso jure naturæ debita filio valet, si ei insit clausula *ex certa scientia*; Statutum enim ex causa potest tollere alimenta & jura naturalia, non quidem universaliter, sed in casu particulari, valetque statutum, quod non appelletur ad Principem. Plura videri possunt apud *Cardin. Tuschum Concl. 451. per tot. lit. S.* Quamvis verò quoad Collegiorum opificum der Innungen / Zünfften und Gilden / statuta, de causis ad opificium spectantibus, si sint secundùm vel præter jus, juxta nonnullorum opinionem non requiratur, ut sint facta ex certa scientia Principis, cum Magistri collegiorum, die Zunfft- und Gilden-Meister / habeant quandam jurisdictionem ac potestatem coërcendi, multamque imponendi collegiatis. *Hahnius ad VVesenb. tit. ff. de ll. n. 3. verb. Decreta. Tuschus Concl. 340. n. 36. lit. C.* Tamen contrarium in praxi observatur, quatenus omnino concesio per clausulam istam necessaria sit, non tantùm quoad illa, sed & multò magis quoad statuta contra jus com-

mune,

mune, videlicet quando sutores, sartores, aliique opifices inter se conveniunt, ut neminem in suum Collegium recipiant, qui non sit legitimè natus, welcher nicht Ehelich gebohren und Zunfftmässig ist. *Ioann. Iac. Speid. in Notabil. lit.* Z. *Rubr.* Zunfft/ Zunfftmeister. *Tuschus Concl. d. & lit. n. 42.* Sciendum tamen est, clausulam istam *ex certa scientia* quoad Statuta clandestina nihil operari: pravæ enim eorum consuetudines, clandestina pacta & conventiones non tolerantur, sed Magistratus tenentur diligenter inquisitiones instituere, quod innuit per clausulas *irritantes & cassantes* die Reformation guter Policey *de Anno 1541. Rubr.* von den Handwerckern in gemein: Vnd nachdem die Handwercker in ihren Zunfften/ und sonst zu zeiten/ sich miteinander vereinigen und vergleichen/ daß einer seine gemachte Arbeit oder Werck in feilem Kauff nicht mehr oder weniger verkauffen sol/ dann der ander/ und also einen Anschlag oder Steigerung machen/ daß diejenigen etc *Add. l. un. Cod. de Monopol. & seq. Rubr.* von Handwercks-Söhnen/ Gesellen/ Knechten/ und Lehr-Knaben. *seqq. verb.* Als auch an etlichen Orten der Gebrauch ist/ daß die Leinweber/ Barbierer/ Müller und dergleichen Handwercker in den Zunfften zu andern/ dann ihrer Eltern Handwercken nicht auffgenommen noch gezogen werden/ und aber je unbillich/ daß diejenigen/ so eines ehrlichen Herkommens/ Handels und Wesens/ außgeschlossen werden solten/ so wollen wir solche beschwerliche Gebräuch oder Gewonheiten hiemit auffgehebt und vernichtiget haben: Setzen/ ordnen und wollen demnach/ daß die Leinweber/ Barbierer/ Schäffer/ Müller/ Zöllner/ Pfeiffer/ Trommeter/ Bader etc. hinführo in Zunfften/ Gaffeln/ Ampten und Gilden keines weges außgeschlossen rc.

LXIX. Effectus etiam clausulæ istius *ex certa scientia* insignis est in iis, in quibus præsumitur ignorantia, dummodo constet, quod in genere Princeps de iis cogitaverit, facitque in concessione alienationis rei Ecclesiasticæ non solenniter factæ, ut efficiatur solennis, si Princeps vel Pontifex illam confirmet ex certa scientia, vel de potestatis plenitudine, quod secundùm *Alexand. Consil. 92. perspectis prope fin. n. 42. ver. & per hoc etiam lib. 6.* extenditur, ita ut clausula dicta operetur cum clausula de plenitudine potestatis validitatem, & sanationem etiam circa defectum intrinsecum.

fecum. Et sic quando rescriptum vel concessio Principis emanavit super eo, quod de jure non subsistit in præjudicium tertii, Princeps vero fuit informatus, & ita concedit, censetur uti plenitudine potestatis, ac derogare juri scripto, ut actus valeat. *Castrensis in l. 3. Cod. de testam.* Quoties vero clausula *ex certa scientia* in concessione, per quam jus alteri aufertur, adjecta, toties Princeps censetur concedere de plenitudine potestatis. *Cardin. Tuschus Concl. 340. lit. C. n. 25. Andr. Alciatus de Præsumpt. 8. præsumpt. n. 1. 6. 8. Martin. Dobbercin. in Repertor. jur. lit. C. Rubr. Clausula ex certa scient.*

LXX. Hac occasione quæritur, cum explorati juris sit, quod venditor, qui in venditione ultra dimidium læsus est, v.g. si rem verè constantem 12. flor. 5. flor. vendere cogatur, beneficium nobilissimæ atque decantatæ *leg. 2. Cod. de Rescind. vend.* habeat, ita ut ipsi competat facultas agendi cum emtore vel ad rem restituendam, vel ad supplendum pretium, anne ipsi concedendum beneficium *d. l.* si forsan sciverit pretium? Et licet *Covarruv. lib. 2. Res. Cap. 4. n. 2.* & *Arius Pinellus in tr. subtili & accurato ad alleg. text.* contra communem Doctorum opinionem scienti etiam venditori ex hac lege subveniendum esse statuant, dum *part. 1. Cap. 2. n. 10. & 11.* hæc verba ponit: *omnes resolvunt, non esse locum remedio hujus l. quando venditor vel emtor sciebat verum rei valorem, sed ea scribentium turba nos non deterruit, quin contrarium verius, & Christianis hominibus decentius putemus*: tamen extra casum extremæ necessitatis negativam ob communem Dd. sententiam & approbationem *Brunnemanni ad hanc l. 2. n. 4.* foveo. Sed quæritur porro, anne præsumatur scientia pretii in venditore? & resp *ex l. 15. C. de rescind. vend.* quod sic, cumprimis verò, quando additur vox wissentlich. Hæc obiter.

LXXI. Clausula, *motu proprio*, est affinis clausulæ *ex certa scientia*, est tamen hæc efficacior illâ, uti demonstrat *Anastas. German. tr. de indult. Cardin. §. nos itaque n. 35.* Estque hujus clausulæ efficacia talis, ut tollat purgetque vitium subreptionis, id quod eleganter in *Cap. 23. de præbend. & dign. in 6.* ostenditur. *Cap. 4. Clement. de præbend. Tuschus Concl. 405. lit. M. n. 7.* Non vero inducit

 dispen-

dispensationem, neque tollit falsitatem causæ ad Principem vel Pontificem delatæ *Tuschus Concl. 405. n. 1. lit. M. n. 65.* neque operatur in præjudicium tertii, quod tamen clausula *ex certa scientia* facere potest: & gratiam latè interpretatur, clausula enim ista meram liberalitatem supponit, estque tam efficax, ut probentur vera esse, quæ narrata sunt à Principe, inque Principe justa causa præsumitur, qui motus proprius Principis etiam in non gestis coram Principe circa narrata, quibus hæc clausula inserta est, inducit probationem. *Socin. Cons. 266. n. 27. lib. 1.* Idem quoque operatur secundum Dd. quod secunda jussio, sive geminatio literarum Principis; *Gail. 1. Obs. 35. n. 6.* neque contra istam clausulam admittitur probatio. Confer. *Anastas. German. d. tr. n. 5. 6. 8. 11. 14. 18. 26. Lancell. Conrad. Templ. omn. jud. p. m. 327.*

LXXII. Quemadmodum autem Princeps in dubio non præsumitur, quod uti voluerit potestatis plenitudine ad legum judiciorumve solennitates, aut ordinem subvertendum *Sebast. Vantius tr. de nullit. process. p. m. 109. n. 20. 21. & 22.* neque ex simplici concessione censetur velle præjudicare tertio, sed potius circumventus per importunitatem creditur, ita etiam eadem sub & obreptio præsumitur in Principe, qui revocat non revocandum, & quod servari oportuit, etiamsi id faciat cum clausula motu proprio. *Herm. Vult. Consil. 16. n. 83 Vol. 1. Andr. Alciat. de Præsumt. XI. præs. n. 11.* E contra autem præsumitur velle præjudicare tertio, quando apparet de enixa mente & voluntate Principis, quod fit, si per clausulas prædictas concessio sit facta. Semper autem concessio Principis, licet habuerit clausulam, quæ inducit præjudicium tertii, præsumitur saltem tertio præjudicare in levibus. *Andr. Alciatus d. tr. & præs. n. 6.* Dissentit tamen *Hermann. Vultej. Consil. 19. Vol. 3. n. 53.* ubi cum *Natta Cons. 4. n. 5. Vol. 1. & Cons. 524. n. 27. Vol. 3.* dicit, quod ne in modicis quidem præjudicium admittendum sit. Concessio autem Principis de construendo molendino in flumine publico valet, licet præjudicetur molendino alterius.

LXXIII. Clausula *pro se & heredibus suis* singulare quoddam operatur. Cum enim differentia sit inter feudum ex pacto & providentia, & inter hereditarium: Multum vero interfit, quibus

bus verbis atque formulis constituatur feudum: hinc si expresse hereditatis in investitura fiat mentio, ut si feudum concedatur zu rechtem Erbe / Erbgutt oder Erblehn / sub hac clausula: wie solcher Erbgüter als herkommen/ Recht und gewonheit &c. sine dubio feudum hereditarium conceditur. Quid vero dicendum, si feudum *pro se & suis heredibus* concedatur, wan einer für sich und seine Erben oder Leibes-Erben belieben wird / anne feudum hereditarium concessum præsumatur, ita ut fœminæ hac ratione etiam succedant, cum in jure expeditum sit, heredum appellatione venire liberos utriusque sexus & alios sanguine proximores? *l. fin. Cod. de suis & legit. Nov. 118. C. 1. 2. 3. Ioann. Gœddæus Consil. Marp. 27. Vol. 1. n. 202.* & resp. quod non. Hoc tamen operatur, quod in solo modo succedendi recedat à communi feudi naturâ, ita ut vasallus perinde in eo succedat modo hereditario civili, ut in re allodiali, adeoque factum defuncti teneatur præstare, & alienationem feudi nequeat revocare: in aliis vero omnibus tale feudum propriam retineat essentiam atque naturam, unde fluit, quod de eo non possit disponere consensu domini non requisito, & quod masculi tantum in eo succedant, & similia. *Dn. Struv. ad jus Feudal. Cap. 4. thes. 13. n. 3. & 4.*

LXXIV. Licet enim vox heres Erbe proprie denotet successorem in universum jus ipsius defuncti *l. 170. ff. de V. S.* ac illâ significetur, quod feudum se habeat, ut alia hereditas, in quam heres jure hereditario succedit: *Andr. Knichen Comment. in jus Saxon. Cap. 8. p. m. 203. Dn. Struvius Synt jur. feud. Cap. 4. th. 12. n. 4. it Cap. 9. th. 8. n. 12.* Successor tamen hoc loco intelligitur heres feudalis, id quod confirmat textus juris feudalis *I. feud. 13. 1. II. feud. 34. 1. 18. 20. 26. §. fin.* & sic masculus tantum, quia secundum Dd. ad pugnam & servitia militaria non sunt habiles fœminæ, quamvis *Andr. de Isernia* eas admittere censeatur, si ad pugnam essent assvetæ, ut Camilla Virgiliana & Amazones, cujus tamen assertio non adeo videtur recepta. Quod si tamen feudum esset maternum, id est, matri *pro se & suis heredibus* concessum, tunc si solæ filiæ nascerentur, illæ sine speciali pacto concessione ista gauderent, quia qualitas fœminea, quæ à principio fuerat, durare præsumitur, quamdiu

diu non est obstaculum. *Udalricus Zasius de feudis part. 8. n. 35. Tuschus Concl. 758. lit. P.*

LXXV. Circa Emphyteusin autem Ecclesiasticam gravissimam solent movere quæstionem, an ista simpliciter alicui concessa *pro se & heredibus*, non addito ex corpore ipsius natis transeat etiam ad extraneos heredes: & *Conradus Rittershus. cum Iul. Claro* defendit, quod Emphyteusis Ecclesiastica concessa alicui *pro se & heredibus*, sive cum solennitatibus debitis, sive sine illis, nunquam transeat ad extraneos heredes, nisi in ipsa investitura, sive concessione expresse fuerit etiam extraneorum heredum facta mentio, vel nisi talia apposita sint verba, quæ hoc ipsum important; *ad Novell. part. 1. Cap. 8. n. 57. Arius Pinelus ad l. 1. Cod. de bon. matern. p. 3. pag. 385. n. 85.*

LXXVI. Clausulæ istius quoque effectus est, ut si concedatur fratribus Territorium *pro se & heredibus suis*, für sich und ihre Leibes-Lehens-Erben/ hoc casu Regalia feuda divisioni subjiciantur secundum *Andream Knichen de Sax. Cap. 3. n. 76. 77.* Non tamen semper clausula *pro se & suis heredibus*, etiamsi vox heres sive Erbe inducat qualitatem hereditariam sive allodialem, vim istam habere potest; ut si fortean feudalis successionis fiat mentio in investitura, & tamen vox, *heres*, adjiciatur: wenn einer vor sich und seine Männliche Leibes-Lehens-Erben/ it. vor sich und seine Lehens-Erben investiret wird / quia hic non absolute ponitur, sed expresse ad successionem, & qualitatem feudalem restringitur, unde eo casu communiter feudum ex pacto & providentia concessum statuunt, quod etiam juri feudali consentaneum est, prout hoc commonstrat *Gail. 2. Obs. 154. n. 20. Arius Pinellus ad l. 1. Cod. de bon. mat. part. 3. pag. 386. n. 88.*

LXXVII. An autem feudum sub clausula *pro se, filiis & filiabus* für sich / seine Söhne und Töchter concessum, tam efficax sit, ut ad descendentes quoque ex filiabus per istam clausulam perveniat, nondum satis constat. Si e. c. filio vel non exstante, vel sine heredibus mortuo, filia ad feudum pervenerit, an tum ulterius ejus descendentes ad successionem admittantur, an verò in persona filiæ finiatur successio, & ad dominum redeat feudum?

Sed.

Sed quoniam nomine filiæ hoc loco non veniunt nepotes ex filia: Tochter-Kinder / & inter filiam ac descendentes ex filia magna est differentia, descendentes ex filia, sive mares sive fœminæ fuerint, sive filiæ delata fuerit succesio, sive post mortem demum ejus filius vel descendentes non extiterint, descendentes ex filia de ista concesione nihil participare possunt. *Andr. Knichen Comment. in jus Saxon. Cap. 7. p. m. 189. Tuschus Concl. 758. lit. P.*

LXXIIX. Sicuti verò Principum Rescripta sive concessiones, confirmationes & similia semper ita intelligenda sunt, ut ad veritatis regulam exigantur, tacitamque clausulam, *si preces veritate nitantur*, continere censeantur, quæ sæpius in legibus Codicis occurrit; pro qua in Rescriptis Friderici Imp. legimus: *si ita est*: unde ex contrario intelligitur, quod mendax precator carere debeat impetratis, ut est *in l. 5. Cod. si contr. jus vel util. publ. ibique Brunnem. n. 4. Panormit. in Cap. 20. X. de Rescript. ibiq; Felinus.* Ita & clausula *Salvo jure tertii*, omnibus Principum Rescriptis, Confirmationibus & similibus inesse videtur, nec existimatur intentio Principis talis esse, quod velit juri alteri quæsito derogare *l. 2. §. 10. ff. ne quid in loc. publ. ibi: quotiens aliquid in publico fieri permittitur, ita oportet permitti, ut sine injuria cujusquam fiat, & ita solet Princeps, quotiens aliud novi operis instituendum petitur, permittere.* Hinc etiam dicunt, quod verba potius debeant impropriari, quam ut præjudicium tertio inferant, adeo ut licet Princeps vel Pontifex rescribat cum clausula: *motu proprio & de plenitudine potestatis*, tamen non præsumatur tertii injuria. *Cardin. Tuschus Concl. 730. lit. P. Gail. 2. O. 58. n. 4.*

LXXIX. Proinde etsi aliàs concesiones Principum secundùm *l. 3. ff. de Constit. Princip.* latisimè accipiendæ veniant, fallit tamen hoc eo casu, quo agitur de præjudicio tertii. Unde quæstio agitatur, si Princeps donaverit Castrum, cui aliàs adhæret Territorium & jurisdictio, anne hæc simul concessa præsumatur? Et distinguit *Brunnem. ad l. 2. Cod. de bon. vacant.* utrum ipse Princeps habeat jurisdictionem in eo Castro, an verò tertius; illo casu beneficium latisimè interpretandum *per alleg. l. 3.* sed hoc casu strictè contra tertium concesio interpretanda, neque videtur concessa jurisdi-

 ctio

ctio in præjudicium tertii; circa quam distinctionem multi dissentiunt, quos tamen refutat *Regner. Sixtin. Consil. Marp.8. Vol.3. n. 61. 62. & 63. Lancell. Conrad. Templ. omn. jud.p.m.340. n.4. & 5. elegant. Brunnem. ad leg. un. Cod. de Metropoli Berytho. Andr. Alciat. tr. de Præsumt. XI. præs. n. 4.*

LXXX. Concessiones aliquando etiam fiunt, ut referant se ad alterius scilicet privilegium, quæ *ex l.35. Cod. de Episcop. & Cleric. Ad instar* factæ vocantur. Privilegium autem ita concessum ad instar alterius, dicitur habere eandem vim ac effectum, quem illud habet, ad cujus normam conceditur. Cum ergo à Theodosio juniore Gymnasio Bononiensi amplissima concessa legantur privilegia, Illustri vero Academiæ Juliæ concessa sint privilegia *ad instar* Bononiensis, consequens est, quod iisdem quoque gaudere debeat privilegiis. Quod si itaque inter cætera privilegia in Bononiensi Auditorio inscriptum reperiatur: *Qui Prætor judexve quinquennio in Bononiensi Gymnasio studiorum causa non consumto, ad judicandum accesserit, ejus decreta sententiave irrita sunto:* videtur etiam hoc esse extendendum ad Academiam Juliam. *Vid. Petr. Heigius Quæst. jur. Civ. & Saxon qu. XI. n. 42. part post.* Privilegium enim extensum de uno ad aliud, eandem vim habet in illo, ad quem fit extensio.

LXXXI. Quæritur autem, anne aucto Exemplari, per novas concessiones, augeatur etiam privilegium *ad instar*? Et, quoniam adæquata & ad instar aliorum non debent esse melioris conditionis secundum illud vulgatum, quod plus non debeat operari imago quam veritas; & privilegium hoc datum & concessum est ad imitationem saltem ejus, quod jam existit, non ejus, quod futurum est, respond. quod non; nisi & hoc verbis privilegii exprimatur, adeoque non æquiparatur in iis, quæ speciali nota sunt digna. *Hahnius ad WWesenb. tit. de Constit. Princip. n. 2. Cardin. Tuschus Concl.68. lit. N. n.1. & Concl. 763. n. 8.* Atque in tantum privilegium concessum *ad instar* alterius privilegii sequi naturam ejus dicunt, ad cujus similitudinem est concessum, ut, si priora sint revocata, & nullius momenti, etiam *ad instar* concessum similiter nullius momenti videatur, quia abrogatum nullam habet similitudi-

tudi-